ŠKOLNÍ DIÁŘ

2020/21

Jméno _____

Příjmení _____

Škola _____

Třída _____

Třídní učitel _____

OBSAH

Bezstarostný nákup na internetu . 4
To zboží je bóóžíí... 6
Nenech se napálit 8
Obaly ke čtení 10
Nákup s rozumem 12
Dva roky záruky 14
Jak na reklamace 16
Nenech se odbýt! 18
Jak na smlouvy 20
Šmejdi 22
Kam se obrátit pro pomoc 24
Jen si to spočítej! 26
Šetřit a neplýtvat 28
Jak se dělá reklama 29
Jak si přivydělat 30
Hotově nebo kartou? 32
Kolik stojí peníze? 34
Čísla k nezaplacení 36
Z pole do koše? 38
Reduce, reuse, recycle 40
Poslouchej svůj smog 42
... bezplastová budoucnost? 44
Bez signálu ani ránu 46
YouTube ilegálně 47
Kyberděsy 48
Kyberstalking 49
Kyberochrana 50
Jak se zabezpečit? 51
Digitální stopa 52
Práva na internetu 53
Věř, nevěř... 54
Údaje pod zámkem 56
Poletíš - připrav se 57
Jak vznikají zákony? 58
Evropská unie – co je mi do ní? 60
EU v čase 62
Mapa EU 64
Profily členských států 65
Panovníci zemí koruny české 66
Prezidenti českého státu 70
Braillovo písmo 72
Znakový jazyk 73
Kostra 74
Písmena a čísla 75
AJ – nepravidelná slovesa 76
Sluneční soustava 80
Severní hvězdná obloha 81
Periodická tabulka prvků 82
Fyzika tahák 83
Geometrie tahák 84
Míry a váhy 86
Informatika 88

MÍSTO PŘEDMLUVY...

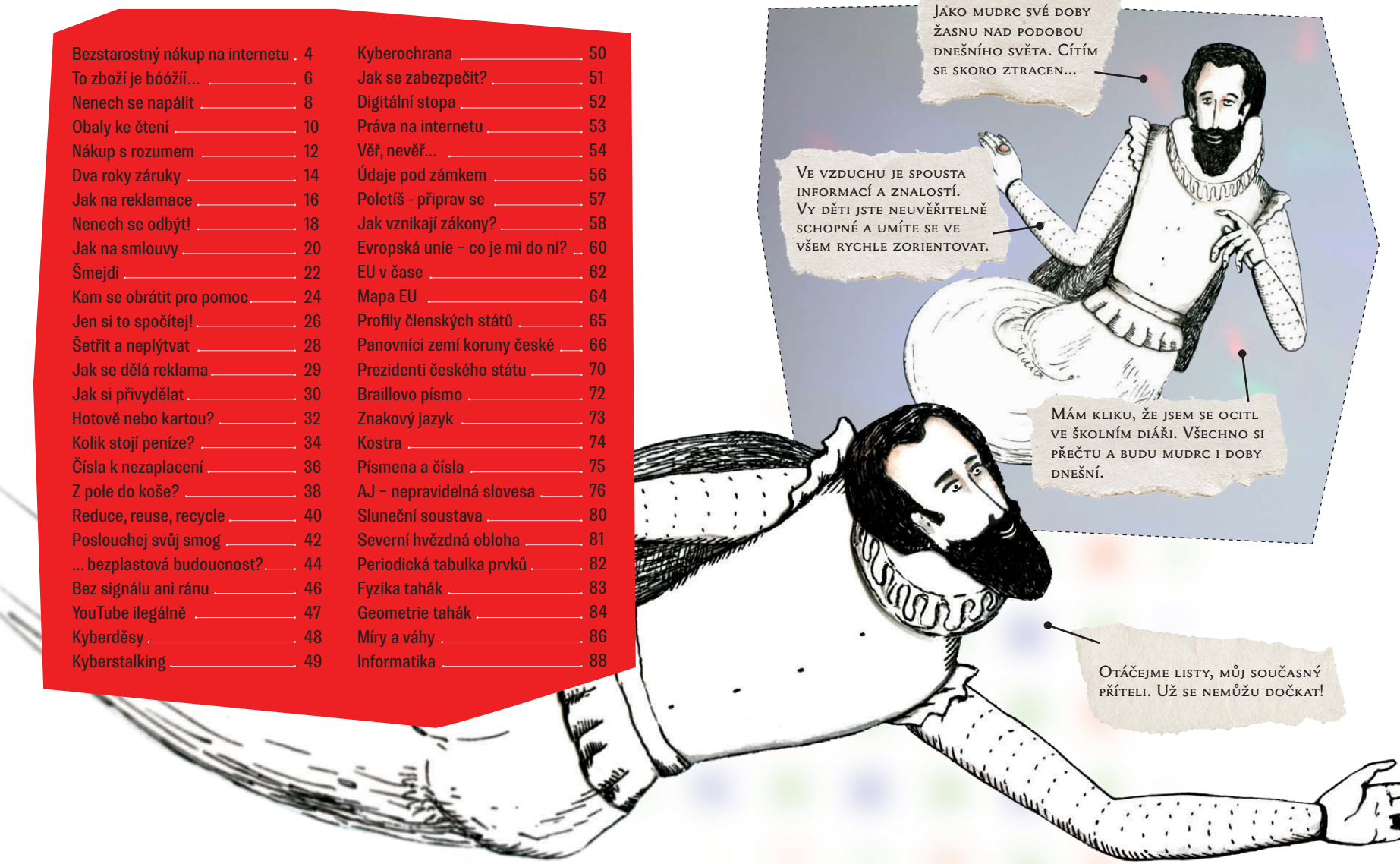

BEZSTAROSTNÝ NÁKUP NA INTERNETU

Kdo dnes nenakupuje na internetu, jako by byl z jiného století. Díky nákupu online odpadne pobíhání po obchodech, zboží si můžeš nechat dovézt až domů nebo si ho v kamenném obchodě pouze vyzvednout. Na druhou stranu se skvělá koupě může někdy proměnit v noční můru...

Jak se tedy nenechat nachytat? Stejně jako v běžných obchodech, i na internetu je třeba dávat si pozor na podvodníky, např. neprověřené internetové stránky plné lákavých nabídek na extra levné zboží.

JAK POZNÁM BEZPEČNÝ E-SHOP?

- Podívej se e-shopu nejdřív trošku na zoubek. Nejlepší ze všeho je vlastní dobrá zkušenost nebo doporučení kamarádů a známých. Koukni na diskuze nebo portály, které se zabývají hodnocením e-shopů.
- Zjisti si vždy základní informace o prodávajícím – zejména údaje o jeho sídle, identifikačním čísle (zda skutečně existuje), dost důležité jsou také kontakty pro případ reklamace.
- Vždy upřednostni obchodníka, který řádně informuje o ceně a způsobu platby, o dodacích podmínkách, právech a povinnostech a ochraně osobních údajů.

ZAPLATIT PŘEDEM? ANO, ČI NE?

Při platbě si dobře rozmysli způsob (předem anebo při převzetí zboží). Pokud objednáváš u daného obchodu poprvé, je bezpečnější platit až při převzetí.

Podívej se na stránkách obchodu po logu certifikátu APEK (Asociace pro elektronickou komerci).

TIP

Pokud jsi platil u obchodníka kartou, a ten si strhl něco navíc nebo třeba nevrátil peníze za nedodané zboží, je možné transakci bez odkladu reklamovat u tvojí banky, která by ti měla peníze zase vrátit na účet - říká se tomu chargeback. Tato ochrana funguje např. i u internetového platebního systému Paypal a u dalších podobných „virtuálních peněženek“.

ZBOŽÍ MI NEVYHOVUJE, CHCI HO VRÁTIT!

Na obrázku bylo tričko úžasné, ale realita je jiná? Při nákupu v e-shopu máš, až na několik výjimek, právo do 14 dnů odstoupit od smlouvy a zboží vrátit. Schovávej si proto kopie všech dokladů o koupi – fakturu, objednávku, potvrzení nákupu, všeobecné obchodní podmínky, případně i popis daného zboží – ať se máš čím ohánět v případě možného sporu.

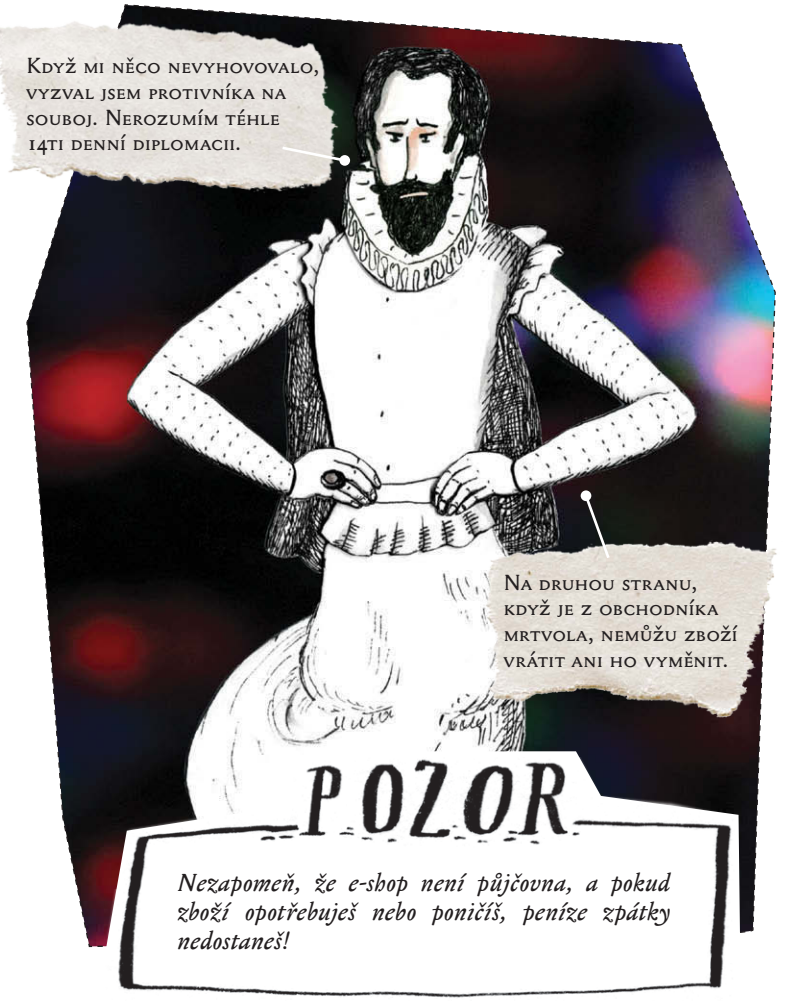

TO ZBOŽÍ JE BÓÓŽÍÍÍ...

Obchodníci často používají lákavé slogany, které tě mají přesvědčit k nákupu. Ber je všechny s nadhledem. Znáš to, když ptáčka lapají, pěkně mu zpívají. Jenom tě chtějí přesvědčit, abys danou věc nebo službu koupil a moc o tom nepřemýšlel – říká se tomu marketing.

TIP

Když marketingové triky znáš, nemůžou tě zaskočit. Když už je trik za branou, můžeš kontaktovat dozorové orgány (viz téma Nenech se napálit).

AKCE, SLEVY, AKCE, SLEVY... ČEŠI JE MILUJÍ, TAK PROČ NE?

- Při slevách někdy prodávající strhávají původní cenu nebo ji přelepí novou tak, aby ji zákazník už neviděl a nemohl tak porovnat, jestli je nákup skutečně výhodný.
- Sleva taky mnohdy bývá třeba jen korunová, ale velký nápis SLEVA tě ošálí natolik, že koupíš o korunu levněji věc, kterou jsi ani koupit nechtěl.
- Rozšířené jsou i falešné astronomické slevy, kdy se cena nejdřív třeba jen na pár dnů hodně zvýší a pak dá obchodník jako zázrakem obrovskou slevu. Sleva 15, 20, 30, 50 % vypadá líp než třeba jen 5.

TOTÁLNÍ VÝPRODEJ / POUZE DNES UŠETŘÍTE / LIKVIDACE PRODEJNY

Mazaný obchodník chce, aby se zákazníci do obchodu nahrnuli jako kobylky – a to hned teď, proto na ně vyvíjí nátlak. Ve skutečnosti slevy většinou platí déle než jeden den. Taky tě taková reklama už někdy nalákala a nakupoval jsi jako divý? Možná, že za týden obchod skutečně zavřeli. Dost možná ale „frčel“ dál a stejný nápis šoupli do výlohy i za měsíc. V takovém případě je to zkrátka jen další nefér fígl, jak nalákat zákazníky k nákupům.

POUZE V NAŠEM OBCHODĚ...

Přišel jsi domů, otevřel schránku a našel v ní leták s textem: „Pouze v našem obchodě teď zakoupíte LCD televizor za bezkonkurenční cenu 10 000 Kč. Neváhejte a navštivte naši provozovnu!“ Možná mají skutečně na skladě super levné televize, ale dost často jde obchodníkům spíš o zvýšení prodeje. Když se do prodejny nahrnou davy nadšených zákazníků, prodavač jim s lítostí oznámí, že výrobek, který inzerovali, už nemají. A v čem je trik? Obchodník zkrátka počítá s tím, že zklamaný zákazník nechce přijít domů s prázdnou, a tak ho snadno přesvědčí ke koupi něčeho jiného.

4+1 ZDARMA

Kup si výhodné balení čtyř sušenek a dostaneš jedny zdarma. Bezváá! Ale je ta cena při uvažování s chladnou hlavou opravdu tak výhodná? A koupil by sis normálně pět stejných sušenek? Že do zásoby? Ano, ale když je budeš mít doma pod nosem, určitě je sníš dřív a při příštím nákupu si můžeš koupit dalších pět. Takhle určitě neušetříš...

PRODEJNÍ VERSUS MĚRNÉ CENY

Když chceš bez velkého počítání snadno porovnat, jestli je pro tebe nákup potravin (v prodejně nebo i v e-shopu) opravdu výhodný, všimni si údaje o ceně za kilogram/litr/metr apod. Říká se mu měrná cena. Když sis třeba vyhlédl čtvrt litru ovocné šťávy za prodejní cenu 20 Kč, na cenovce musí být také uvedeno, že litr by tě vyšel na 80 Kč. Pokud vedle v regálu najdeš šťávu stejného složení od konkurence v třetinkovém balení (330 ml) za 22 Kč (66,7 Kč/litr), snadno si můžeš srovnat, že konkurenční šťáva je pro tebe ve skutečnosti asi o 13 korun na litr výhodnější.

NENECH SE NAPÁLIT

Nakupuješ? Sundej si růžové brýle… Někteří obchodníci využívají při prodeji svých produktů nejrůznějších triků a léček, aby přesvědčili zákazníka, že si jejich výrobek musí koupit. Buď ve střehu, ať tě nikdo nepodvede!

NEKALÉ OBCHODNÍ PRAKTIKY JSOU…

Klamavé nebo přehnaně agresivní jednání obchodníka, kvůli kterému se rozhodneš jinak, než by ses rozhodl s čistou hlavou a bez jakéhokoliv tlaku a ovlivňování. Klamat může obchodník i tím, že zamlčí nějakou pro tebe důležitou informaci.

Nekalé obchodní praktiky zákon zakazuje.

Vybereš si v prodejně zlevněné triko a na pokladně ti naúčtují vyšší cenu. Že prý to byla akce v minulém týdnu… Tak to není, nenech se napálit! Platná je cena uvedená u zboží.

Domů ti přijde nevyžádaný balíček s knihami a fakturou za ně. Co s tím? Nic, můžeš si ho nechat a zadarmo, je to hloupost toho, kdo ti něco pošle, i když sis to neobjednal.

Máš pocit, že se tvoje oblíbená čokoládová tyčinka pořád nějak zmenšuje, a cena je přitom stejná? Je to oblíbená finta obchodníků. Jestli ti to vadí, kup si příště něco jiného.

Znám jednoho, co zkoušel na císaře nekalost jakousi. Přišel o ucho.

MÁŠ PRÁVO ZNÁT

- Totožnost obchodníka.
- Název výrobku a informace o tom, z čeho se skládá, jaká je jeho velikost, hmotnost apod.
- Cenu výrobku, která musí být uvedena včetně všech poplatků a daní, tedy i DPH.
- U každého složitějšího výrobku musí být přiložený návod k použití. Pokud je to možné, měl by ti obchodník výrobek i předvést, když ho o to požádáš.

KLAMAVÁ REKLAMA… NENÍ FÉR!

Vyvolává mylnou představu o nějakém výrobku nebo službě tak, abys ho koupil, protože ho považuješ za nejlepší.

NA PÍSMENA S LUPOU, V LÁKAVÉ REKLAMĚ OBZVLÁŠŤ

- Na netu vidíš letenku nebo zájezd do lákavé destinace za pár kaček. Jen tak mimochodem se v informacích pod čarou po dalším klikání dozvíš, jaké další „povinné příplatky“ si musíš k této ceně připočíst, abys vůbec odjel – za palivo, za zavazadla, za místo v letadle nebo třeba za výhled z okna hotelu…
- V letáku je velkým písmem psáno – pro každého návštěvníka nákupního centra zmrzlina zdarma – a malým, takřka nečitelným písmem – po předložení účtu za nákupy v minimální hodnotě 500 Kč. Pěkně drahá zmrzlina!

KONTAKTY NA DOZOROVÉ ORGÁNY

Neřeší sice přímo tvůj nárok, ale působí preventivně a mohou obchodníka za nekalé chování postihnout.

- Česká obchodní inspekce (vždy, kromě působnosti ostatních dozorových orgánů) www.coi.cz
- Český telekomunikační úřad (telekomunikace, poštovní služby) www.ctu.cz
- Energetický regulační úřad (dodávky elektrické energie a plynu) www.eru.cz
- Rada pro rozhlasové a televizní vysílání (klamavá reklama v TV, rádiu a na internetu) www.rrtv.cz
- Krajské živnostenské úřady (tištěná klamavá reklama)

OBALY KE ČTENÍ

Na prodávaných výrobcích se často vyskytují nejrůznější loga a značky. Víš, co značí? Ne všechny značky vypovídají o garantované kvalitě výrobku.

Některé značky informují o tom, jaké povinnosti splňuje výrobek či obal nebo z jakého materiálu je vyroben. Například:

Tzv. označení shody zaručuje, že výrobek splňuje příslušné bezpečnostní požadavky stanovené v právních předpisech EU. Toto označení je povinné.

Informuje o tom, že výrobce obalu uhradil finanční příspěvek na jeho recyklaci – to je jeho povinnost. Neznačí žádnou šetrnost k životnímu prostředí.

Označení materiálu, ze kterého je obal nebo jiná část produktu vyrobena. Dá se z něj vyčíst, do jakého kontejneru pro tříděný odpad patří. Seznam příslušných označení bývá vyobrazen přímo na něm. Zvlášť u plastů taková nápověda přijde vhod.

Všechny značky s červeným okrajem povinně informují o nebezpečných vlastnostech výrobku. V tomto případě o dráždivosti.

Energetický štítek najdeš na elektrospotřebičích. Udává základní informace o výrobku, jeho energetické náročnosti, spotřebě a hlučnosti.

(ENERGETICKÝ ŠTÍTEK TELEVIZORU)

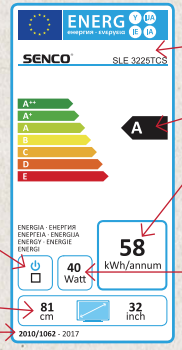

výrobce a model

třída energetické účinnosti

roční spotřeba energie (v zapnutém stavu 4 hodiny denně)

spotřeba el. energie v zapnutém stavu, ve W

symbol, který značí snadnou viditelnost vypínače, kterým se přijímač uvádí do vypnutého stavu s příkonem do 0,001 W

viditelná úhlopříčka obrazovky (v cm a v palcích)

číslo nařízení

Jiné značky vypovídají o tom, jaké standardy a zásady se výrobce dobrovolně zavázal dodržovat. Sem patří různé certifikáty:

Ochranná značka Práce postižených označuje služby a výrobky, které zdravotně postižené osoby skutečně a prokazatelně vyrobily, kompletovaly nebo balily.

Označení pro výrobky ze dřeva (včetně papíru) získaného z porostů, které jsou obhospodařovány ekologicky šetrně, sociálně prospěšně a ekonomicky životaschopně. Více viz www.czechfsc.cz a www.pefc.cz

Označení pro potraviny a řemeslné výrobky od malých výrobců a zemědělců (zpravidla) z rozvojových zemí Asie, Afriky a Latinské Ameriky. Jde o způsob obchodování, který jim zaručí prodat jejich sklizeň a výrobky za spravedlivou cenu tak, aby se dokázali uživit vlastní prací. Více viz www.fairtrade.cz

Při nákupu spotřebičů je zásadní jejich energetická náročnost. Úsporné spotřebiče energetické třídy A, A+, A++, nebo dokonce A+++ ročně ušetří několik desítek i stovek korun. U počítačů, tiskáren, kopírek a další kancelářské techniky se energetická šetrnost pozná podle značky Energy Star.

Jedno z označení výpočetní techniky, která splňuje stanovenou úroveň energetické úspornosti a dobré využitelnosti při práci (design, hlučnost, nízké vyzařování, kvalita zvuku a obrazu). Více viz www.tcodevelopment.com

KOLIK TOHO VÝROBKY A SLUŽBY „SEŽEROU“?

Napadlo tě někdy, kolik energie, vody a surovin se spotřebuje třeba na výrobu cihly, pneumatiky nebo špaget? A jak moc na to doplatí životní prostředí? O tom všem se dozvíš z EPD (celým názvem „environmentální prohlášení o produktu“), které vypovídá o vlivu výrobku nebo služby na životní prostředí. Můžeš hledat například v české databázi EPD na www.cenia.cz/epd nebo v jedné z mezinárodních databází na www.environdec.com.

NÁKUP S ROZUMEM, KVALITA

Když chceš utrácet, je možné vybírat ze široké nabídky prakticky všeho. Až je někdy těžké se rozhodnout. Proč je v rybích prstech méně masa než ve stejně zabaleném výrobku prodávaném kousek za hranicemi v Německu nebo v Rakousku? Proč platíme za volání a internetové připojení mnohonásobně víc než naši sousedé v Evropě?

O České republice se v nadsázce mluví nelichotivě jako o „popelnici Evropy“. Proč? Kvůli tomu, že se tu snadno prodají i méně kvalitní potraviny, spotřební zboží a služby, které by se například v zemích západní Evropy buď neprodaly, nebo alespoň ne za běžné ceny. Čím to ale je? Je to nejčastěji v našem chování - spotřebitelů. Změnit to tedy můžeš i ty. Když se ti to nelíbí, jednoduše nekvalitní nebo předražené zboží nekupuj a zajímej se o alternativní možnosti.

JAK POZNÁM KVALITU?

Podle ceny většinou ne. **Pomohou zkušenosti ostatních zákazníků a také objektivní nezávislé srovnávače nebo testy** (které ve spolupráci se zahraničními spotřebitelskými organizacemi u nás vydává například nezisková organizace dTest – www.dtest.cz). **Hodí se i obyčejný selský rozum.** Třeba kuchyňský spotřebič vyrobený z kovu bude zřejmě trvanlivější než ten vyrobený z plastů, které obecně stárnou rychleji. **Při nákupu potravin se zase mohou hodit rady našich babiček a rodičů.** Ti ještě spolehlivě vědí, že máslo nerovná se margarín z rostlinných tuků, nebo že čerstvé rajče voní a chutná jako skutečné rajče.

KVALITA

Čím kvalitnější zboží koupíš, tím nižší je pravděpodobnost, že si pokazíš chuť nebo ho budeš muset později reklamovat či kupovat znovu nové. Prostě platí okřídlené, ale mnohokrát potvrzené pravidlo o tom, že nikdo není tak bohatý, aby si mohl kupovat levné věci. A tím „levné“ se nemyslí málo drahé. Je to na tobě.

Číst drobné údaje o složení potravin může být sice trochu otrava, ale jinak se víc o tom, co skutečně jíš, nedozvíš. Samotný obal je jen pěkná vábnička. Nejvíce zastoupené složky bývají uvedeny na prvních místech. Pak už se ti třeba nestane, že koupíš místo zmražené ryby s trochou masa také velkou spoustu vody nebo místo libových párečků také velkou spoustu kuřecího separátu.

ŠKODÍTKA – VELKÝ PODFUK NA ZÁKAZNÍKY

Příliš trvanlivé zboží některým nefér výrobcům ani prodejcům nehraje do karet. Vyrábět a prodávat se musí pořád.

„Škodítka“ v některých sériově vyráběných výrobcích (např. tiskárnách, mobilních telefonech) jsou ukryté součástky, které po nějaké době od koupě (zpravidla po uplynutí záruční doby) předčasně sníží výkon výrobku nebo ho poškodí. Škodítkem může být i záměrné použití méně kvalitní drobné součástky s kratší dobou životnosti v namáhané části výrobku (např. pračky, sušičky apod.). Následná oprava nemusí být vždy možná nebo se zákazníkovi třeba nemusí vyplatit.

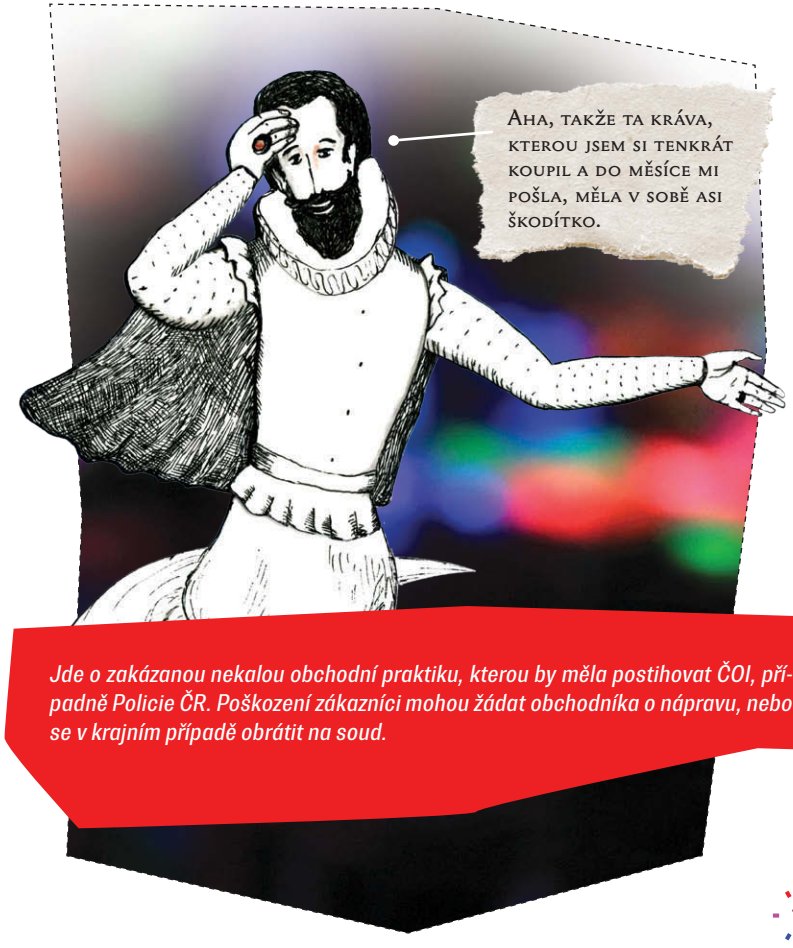

Jde o zakázanou nekalou obchodní praktiku, kterou by měla postihovat ČOI, případně Policie ČR. Poškození zákazníci mohou žádat obchodníka o nápravu, nebo se v krajním případě obrátit na soud.

DVA ROKY ZÁRUKY

Dostal jsi k Vánocům svůj vysněný dárek – čtečku. Jenže i když jsi ji opatroval jako oko v hlavě, už po sedmi měsících přestala fungovat. Co s tím? Ještě štěstí, že existuje tzv. „záruka“. Ta ti totiž zajistí, že můžeš čtečku nebo i jiný výrobek, u kterého se vyskytne vada, u prodávajícího reklamovat a žádat nápravu.

Občanský zákoník stanoví u spotřebního zboží, tedy oblečení, elektroniky apod., minimální délku záruční doby 24 měsíců (zákonná záruka). Prodávající ti může nabídnout nad rámec zákona i lepší záruční podmínky – například zboží budeš moci reklamovat ve lhůtě delší, než je 24 měsíců. Anebo ti slíbí vždy vrátit peníze i přesto, že bys ze zákona měl právo jen na opravu výrobku, poskytne ti bezplatně náhradní zboží apod. A proč by to dělal? Nějak přece musí porazit konkurenci. Často si ale taky nechá za tuto „smluvní záruku“ extra zaplatit a pak je na tobě, jestli si ji přikoupíš nebo ne.

Pokud ti prodávající poskytuje lepší záruční podmínky, může je různě omezit, například ve třetím roce záruky už nabízí jen opravu výrobku, nikoliv jeho výměnu. Nikdy ti ale prodávající nemůže zkrátit 24měsíční lhůtu pro reklamaci nebo omezit tvé nároky.

NĚKTERÉ VADY PROSTĚ NEPROTLAČÍŠ

Pokud si koupíš nové polobotky a jdeš si v nich zahrát fotbal, nejspíš už nebudou vypadat jako nové. V takovém případě se ti asi jen těžko podaří prodavače přesvědčit, aby ti je vyměnil kvůli okopaným špičkám. Každá věc zkrátka potřebuje vhodnou péči, s tím musíš počítat.

Záruční dobu nelze zaměňovat s životností výrobku – po baterii či žárovce nemůžeš chtít, aby nepřetržitě fungovaly 24 měsíců. Pokud je však máš uložené v zásobě a teprve při jejich prvním použití zjistíš, že nefungují, pak se o vadu jedná.

U potravin je to také jinak, nedá se tu mluvit o tom, že by měly vydržet 24 měsíců.

DATUM POUŽITELNOSTI A MINIMÁLNÍ TRVANLIVOSTI – JAKÝ JE V TOM ROZDÍL?

DATUM POUŽITELNOSTI

„Spotřebujte do…“ se používá u potravin, které podléhají rychle zkáze. Na prošlý jogurt nebo šunku by tvůj žaludek nemusel reagovat zrovna nadšeně. Po uplynutí data použitelnosti už prodejce nesmí takové zboží vůbec prodávat.

MINIMÁLNÍ TRVANLIVOST

Používá se hlavně u trvanlivých potravin (konzervy, těstoviny, balené sladkosti atd.). Rozdíl je v tom, že po uplynutí doby minimální trvanlivosti může prodejce jídlo prodávat, ale jen, je-li bezpečné, a za nižší cenu, odděleně od ostatního sortimentu, a musí tě upozornit, že prošla doba minimální trvanlivosti.

ZÁRUKA U ZLEVNĚNÉHO VADNÉHO ZBOŽÍ A ZBOŽÍ „Z DRUHÉ RUKY“

Zákonná záruka 24 měsíců platí i na použité zboží prodávané v zastavárnách, autobazarech apod., ale i pro nové věci prodávané za nižší cenu kvůli existující vadě.

Když si budeš pořizovat nový výrobek zlevněný kvůli vadě, na tuto reklamaci uplatnit nemůžeš. O jakou vadu se jedná, uvádí prodejce vždy na účtence. Můžeš si ohlídat, jestli vyznačená vada odpovídá skutečnosti.

Prodejce použitého bazarového zboží může „po dohodě s kupujícím“ zkrátit záruční dobu, ne však na méně než na jeden rok. U použité věci také nemůžeš reklamovat vady, které věc měla, když sis ji kupoval. Pokud si kupuješ třeba telefon s odřeným displejem za skvělou cenu, nemůžeš počítat s tím, že ti pak poškrábaný telefon prodávající jako vadu uzná.

JAK NA REKLAMACE

Možná to znáš, koupíš si spacák na školní výlet a doma zjistíš, že se nedá zapnout zip. Trochu smůla u spacáku. A víš, co bys měl udělat? Spacák reklamovat a nenechat se odbýt.

Reklamace znamená uplatnění stížnosti u prodejce, že je výrobek nekvalitní, nekompletní nebo přestal řádně fungovat. Součástí reklamace by měl být vždy tvůj požadavek na vyřízení reklamace jedním ze způsobů, které zákon nabízí. Jako zákazník na to máš právo.

JAK NA REKLAMACI?

Je fajn si přečíst obchodní podmínky, kde prodejce obvykle podrobně popisuje pokyny k reklamaci. Nejdůležitější je uplatnit reklamaci včas (bezodkladně poté, co jsi vadu objevil, a ještě během záruční lhůty – ať už zákonné nebo případně smluvní), najít doklad o koupi, kde by mělo být uvedeno, o jaké zboží se jedná, kolik stálo a kdy sis ho kupoval. Tímto dokladem může být záruční list, pokladní doklad anebo alespoň doklad o platbě kartou. Koupi lze prokázat jakkoli, v krajním případě třeba i potvrzením tvé kamarádky či rodičů, kteří byli u nákupu s tebou. Vždy je ale lepší doklady o koupi uchovávat a v případě reklamace jejich kopie doložit. Vadný výrobek pak co nejdříve dones/doruč prodejci, ať už do obchodu, kde sis věc pořídil, anebo do jiné prodejny stejného prodejce.

Že prý zlato, které jsem jí prodal na prsten, bylo jen kočičí. To ale ne já, to zlatník jí to vyměnil.

TIP

Některé účtenky jsou už po několika měsících nečitelné. Tiskařská čerň jednoduše vybledne nebo se omele tak, že nic nejde přečíst. Není proto od věci účtenku krátce po nákupu třeba ještě vyfotit.

V OBCHODĚ

Prodavači předlož doklad o koupi a výrobek. Vysvětli, kde je vada, a neboj se říct, že chceš věc reklamovat. Obchodník by s tebou měl sepsat reklamační protokol (jednu kopii musíš dostat ty), vzít si výrobek a reklamaci vyřídit. Je důležité, aby v reklamačním protokolu bylo přesně uvedeno, o jakou vadu se jedná a jaký způsob vyřízení reklamace požaduješ. Nezapomeň si pečlivě přečíst, co vlastně podepisuješ. Neškodí stav výrobku před reklamací si zdokumentovat, třeba vyfotit. Když reklamuješ mobil, notebook nebo jiný nosič dat, je vhodné si data předem zálohovat, abys o ně třeba při opravě nepřišel.

Záruční list není pro reklamaci v zákonné záruční době nutnou podmínkou!

Zboží by při reklamaci mělo být čisté a kompletní. Nemůžeš reklamovat špinavé tenisky nebo telefon bez nabíječky.

NEOPRÁVNĚNÝ POPLATEK ZA „NEOPRÁVNĚNOU REKLAMACI“

Obchodník ti reklamaci zamítl jako neoprávněnou, a navíc si naúčtoval pětistovku za diagnostiku závady? Pamatuj si, že **za reklamaci (i neuznanou) si prodejce nemá právo nic účtovat**.

A CO VLASTNĚ MŮŽEŠ POŽADOVAT?

Po prodávajícím můžeš chtít doplnění chybějícího zboží, opravu nebo výměnu zboží – výměnu můžeš ale požadovat, jen pokud to není vzhledem k povaze vady nepřiměřené a pokud vadu nejde odstranit bez zbytečného odkladu (např. když jsou boty bez tkaniček, dají se jednoduše doplnit ihned, není třeba měnit celé boty). Když oprava nebo výměna podle tvého požadavku není možná, můžeš chtít vrácení peněz, respektive slevu.

U banálnějších vad máš právo „jen“ na odstranění vady (nejčastěji opravou), nebo na slevu z kupní ceny. U vad neodstranitelných, opakovaných (třetí výskyt vady po opravě) nebo vícečetných (3 stejné nebo 4 různé vady současně) máš rovnou právo volit mezi požadavkem na slevu nebo odstoupit od smlouvy s nárokem na vrácení peněz.

CO SE BUDE DÍT DÁL?

Podle zákona má prodávající rozhodnout o reklamaci (tzn. reklamaci přijmout nebo ji odmítnout) zpravidla ihned, není-li třeba vadu odborně posoudit. Reklamaci vyřídit je pak třeba bez zbytečného odkladu, nejpozději do třiceti dnů od jejího uplatnění. Pokud by vyřízení trvalo déle, můžeš odstoupit od smlouvy s požadavkem na vrácení peněz nebo můžeš požadovat výměnu zboží za nové.

NENECH SE ODBÝT!

Může se stát, že se prodávající bude kroutit a vymlouvat a nebude chtít reklamaci vyřídit. Na to ale nemá právo. V takovém případě po něm chtěj písemné potvrzení, kde bude uvedeno, proč reklamaci odmítá/zamítá.

NEJČASTĚJŠÍ VÝMLUVY PRODEJCŮ:

Nemáte obal od výrobku, nemůžete výrobek reklamovat.

Podle zákona žádný obal mít nemusíš. Reklamuješ přece výrobek, ne obal!

Vada výrobku vznikla už ve výrobě, obraťte se na výrobce.

To je sice možné, ale za výrobek prodávaný konečným spotřebitelům nese zodpovědnost prodejce. Proto reklamaci vyřizuješ s ním. Prodejce pak už vadu zboží řeší s výrobcem nebo dodavatelem sám.

Výrobek byl prodáván se slevou, nemáte na reklamaci nárok.

Zákonná záruka 24 měsíců platí i na zboží prodávané ve výprodejích, při různých akcích, ale i pro věci prodávané za nižší cenu kvůli existující vadě (s výjimkou konkrétní vady vyznačené na účtence).

Reklamaci vyřizuje pouze náš pan vedoucí a ten tady dnes není.

Podle zákona musí být v prodejně vždy někdo, kdo může reklamaci bezodkladně rozhodnout. Takže si nenech nic takového nakukat.

Náš smluvní servis označil vaši reklamaci za neoprávněnou, nemůžeme vám vyhovět.

Za rozhodnutí o reklamaci odpovídá prodejce, který také musí sám zdůvodnit její zamítnutí. Stanovisko smluvního servisu neznamená, že se od něj prodejce nemůže odchýlit.

Nemůžeme vám vrátit plnou cenu, zboží už dnes prodáváme ve slevě.

Když vznikne při reklamaci nárok na odstoupení od smlouvy a vrácení peněz, musí prodejce vrátit plnou cenu uvedenou na účtence.

Na reklamaci nemáte nárok, ale zboží vám zdarma opravíme jako projev naší dobré vůle.

To zní celkem dobře, tak proč ne? Někdy se ale prodejce snaží zamaskovat svoji odpovědnost za vady, hlavně u dražšího zboží, aby se do budoucna, při opakujících se vadách, vyhnul povinnosti celé zboží vyměnit nebo vrátit peníze.

POZOR

Pokud jdeš k prodejci reklamovat například vadnou čtečku, kterou jsi dostal od někoho jako dárek, a prodejce má možnost si ověřit (typicky v e-shopech), že jsi zboží neobjednával ty, může celkem oprávněně tvoji reklamaci odmítnout.

JAKÉ VADY NEMŮŽEŠ ÚSPĚŠNĚ REKLAMOVAT?

Prodávající většinou reklamaci zamítne tehdy, pokud vada vznikla tím, že jsi výrobek nějak poškodil, nedodržel jsi návod k použití, nebo když se věc jednoduše opotřebovala běžným užíváním. Ty ale určitě sám dobře tušíš, že čaj na klávesnici tvého nového notebooku prostě nepatří nebo že ochozenou podrážku bot ti nikdo na své náklady znovu nepodrazí.

TIP

Při reklamaci buď asertivní a nenech se zbytečně vytočit. Nezapomeň, že s úsměvem jde všechno líp.

U oprávněné reklamace máš právo na náhradu nákladů, které ti vznikly (cestovné, poštovné apod.). Má to háček – musíš si o ně u obchodníka říct (nejlíp písemně), doložit je včas (ideálně už při uplatnění reklamace) a musí to být náklady účelně vynaložené.

JAK REAGOVAT NA ZAMÍTNUTÍ REKLAMACE?

Když nesouhlasíš se zamítnutím reklamace, můžeš si nechat vadu posoudit nezávislým odborníkem, který vypracuje znalecký posudek. Seznam znalců je k dispozici na internetových stránkách Ministerstva spravedlnosti www.justice.cz. Vyzní-li posudek ve tvůj prospěch, můžeš prodejce znovu písemně kontaktovat a současně se přihlásit i o náklady na zpracování posudku. Když to nepomůže, zvaž další možnosti – viz článek Kam se obrátit pro pomoc.

POKUD SI TO CHCEŠ POŘÁDNĚ NASTUDOVAT:

- Občanský zákoník – zákon č. 89/2012 Sb.
- Zákon o ochraně spotřebitele – zákon č. 634/1992 Sb.

KOPYTO JELITO PLATÍ TO ANEB JAK NA SMLOUVY – NEJČASTĚJŠÍ MÝTY

Se smlouvami přijdeš do kontaktu na každém kroku. Jakékoliv dohodě mezi obchodníkem a zákazníkem (nepodnikatelem) se říká spotřebitelská smlouva. O smlouvách koluje řada mýtů, které to jsou?

SMLOUVY MUSÍ BÝT JEN PÍSEMNÉ… CO NEPODEPÍŠU, TO MĚ NEZAVAZUJE… NENÍ TO TAK!

Každý den uzavíráš bez podpisu smlouvy, aniž by sis to možná uvědomoval. Když si jdeš do obchodu koupit svačinu, uzavřel jsi smlouvu o koupi. Když nastoupíš do autobusu hromadné dopravy, uzavíráš zase s dopravcem smlouvu o přepravě. Dokonce, i když na internetu surfuješ a něco nepromyšleně odklikneš, může dojít k uzavření smlouvy.

CO JE PSÁNO, TO JE DÁNO – PLATÍ, ALE NE VŽDY…

Vedle práv jsou i povinnosti a smlouvy se mají dodržovat. Výjimkou jsou ale situace, kdy obchodník zneužije toho, že je to zpravidla on, kdo smlouvu připravuje, aby se zvýhodnil na tvůj úkor. Smlouvy se totiž nesmí odchýlit od zákona v neprospěch spotřebitele ani nesmí obsahovat nepřiměřené smluvní podmínky. K takovým smluvním podmínkám se pak nepřihlíží, tzn. jako by ve smlouvě vůbec nebyly.

PŘÍKLAD SMLUVNÍ PODMÍNKY KE KTERÉ SE NEPŘIHLÍŽÍ

Tak třeba neplatí, když si „odklikneš“ kratší záruční dobu než 24 měsíců. Nebo když ti obchodník nechce vrátit plnou cenu za výrobek, který přestal fungovat, protože už jsi ho používal.

LHŮTA NA ROZMYŠLENOU

Od smlouvy můžeš odstoupit, například když uzavíráš smlouvu mimo klasický obchod na předváděčkách, na ulici, přes e-shop, katalog apod., kdy můžeš být nabídkou obchodníka buď zaskočený, nebo když se rozhoduješ často jen podle fotografií a popisu zboží.

BACHA: *Odstoupit od smlouvy nejde třeba: u nákupu CD, DVD, když porušíš originální obal, nebo když jsi už zboží vyzkoušel a není ho možné vrátit z hygienických důvodů aj.*

JEŠTĚ MI NEBYLO 18, TAK STEJNĚ NEMŮŽU NIC PODEPSAT – ZASE OMYL

Dokud jsi nezletilý, ještě sice nemáš způsobilost ke všem právním jednáním (plnou svéprávnost), ale to neznamená, že nemůžeš platně nic podepsat. Vychází se z toho, že můžeš uzavírat smlouvy přiměřené „rozumové a volní vyspělosti“ svých vrstevníků. Takže v šestnácti třeba můžeš uzavřít smlouvu o členství ve fitku (třeba i nevýhodnou), ale ještě ne např. sám investovat na finančních trzích.

SMLOUVA JE SMLOUVA, I KDYŽ NEODPOVÍDÁ TOMU, CO JSME SI ŘEKLI PŘED JEJÍM UZAVŘENÍM.

Není to tak. Stává se, že ti obchodník v prodejně něco nakuká, a když dojde na lámání chleba, ukáže se, že ve smlouvě je všechno jinak. Uzavřená smlouva musí odpovídat tomu, co jste si řekli před jejím uzavřením. Když to tak není, má přednost to, co je pro tebe příznivější.

Když máš pochybnosti, můžeš si u obchodníka vymínit, aby ti ústní dohodu potvrdil ve smlouvě, v prodejním dokladu, záručním listu nebo jinak.

ŠMEJDI

Manipulace, nátlak, agrese, ponižování. Super sada hrnců za super skvělou cenu, výlet a oběd zdarma. Jak to všechno souvisí?

KDO JSOU ŠMEJDI?

Organizátoři předváděcích akcí, podvodní prodejci, kteří lákají převážně staré lidi na výlety (výjezdní akce), aby jim za použití nekalých obchodních praktik vnutili předražené nádobí nebo cokoliv „praktického“ do domácnosti.

JAK TO FUNGUJE?

Zpravidla senioři nebo jiní důvěřiví a zranitelní lidé dostanou do schránky pozvánku, kde se uvádí, že například vyhráli nové krásné povlečení a že si ho mají jet převzít v určený den na zámek. Oběd je samozřejmě v ceně zájezdu a účastníky čeká bohatý program - ochutnávka sýrů, vystoupení známého herce nebo zpěváka apod. Autobus bude přistaven v deset dopoledne před obecním úřadem.

Na zámku se pak odehraje onen „bohatý“ program. Naprosto nepřijatelným chováním a nátlakem jsou návštěvníci akce tlačeni k nákupu hrnců, zdravotních matrací, přikrývek, nožů, indukčních plotýnek a bůhví čeho ještě za neuvěřitelné ceny s tím, že zboží není jinde k mání. Na internetu nebo jinde se dá přitom najít stejně kvalitní zboží za zlomek ceny. Pokud nenakoupí, nedostanou účastníci akce třeba oběd ani výhru a jsou vystaveni velkému ponižování.

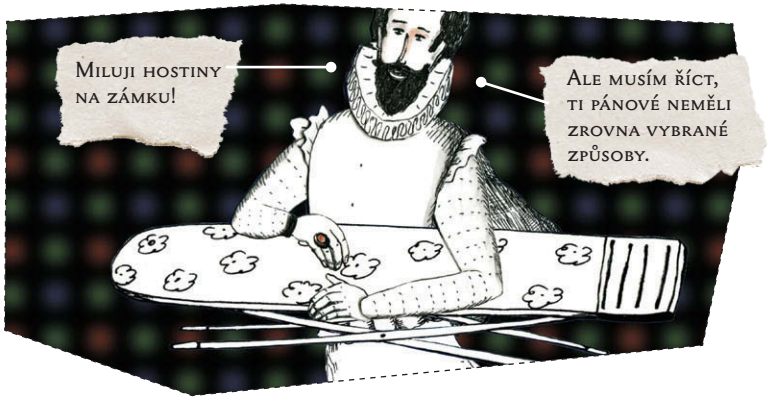

Na ochranu zákazníků před manipulací se do zákona o ochraně spotřebitele dostal zákaz vybírat při předváděčce a ještě sedm dní poté jakoukoliv částku a existuje i možnost odstoupit od smlouvy během 14 dnů od jejího uzavření.

POZOR

Na šmejdy můžeš narazit i před obchoďákem nebo u zdravotního střediska!

ŠMEJDI JSOU I TELEFONNÍ, PODOMNÍ NEBO NA INTERNETU

ČOI zveřejnila případ, kdy spotřebitel provolal 64 tisíc korun, aby dostal úvěr.

V poslední době se šmejdi podle zjištění ČOI přesouvají více na internet a telefon.

SPÁLIT SE MŮŽE KAŽDÝ

Šmejdi jsou všude, stále vymýšlejí rafinovanější taktiky, jak se dostat k cizím penězům. Buď na pozoru, když u vás doma někdo zazvoní a jde přeprogramovat pevnou linku nebo je od „dceřiné společnosti ČEZ“ a chce zkontrolovat jističe... Aby se z technika nevyloupnul podomní prodejce, který ti podšoupne k podpisu i novou smlouvu na telekomunikační nebo energetické služby, a ještě vám okoukne domácnost!

CO TY S TÍM?

Pobav se o předváděčkách s rodiči a prarodiči a zjisti, co si o nich myslí. Podívejte se třeba společně na dokument Silvie Dymákové Šmejdi. Pak už snad nebude třeba nic vysvětlovat a na zámek i oběd si zajedete s babičkou pro jistotu sami.

KAM SE OBRÁTIT PRO POMOC

Vyjedete si konečně s rodinou na prázdniny, ale při cestě zpátky strávíte dva dny čekáním na letišti, protože vaše cestovka mezitím zkrachovala. Když se po všech útrapách dostanete domů, nevíte, kde a jak se domoci nápravy.

Mávneš nad tím rukou a necháš to být? Nebo se ozveš a budeš hájit svá práva? Pokud nevíš, jak bys měl v takovém případě postupovat, jsou tady organizace, které ti s tím pomůžou.

SPOTŘEBITELSKÉ ORGANIZACE

Spotřebitelské organizace obvykle poskytují nezávislé, nestranné a bezplatné poradenství. V ČR je reprezentuje zejména:

- **Asociace občanských poraden** (www.obcanskeporadny.cz), která v současné době sdružuje 38 občanských poraden a dalších kontaktních míst,
- nezisková organizace **dTEST** (www.dtest.cz), která kromě poradenství a dalších aktivit nezávisle testuje a porovnává spotřební zboží nebo služby,
- **Sdružení českých spotřebitelů** (www.konzument.cz).

*Všechny aktivní spotřebitelské organizace najdeš na webu **www.mpo.cz** v sekci Ochrana spotřebitele.*

POZOR

Důležité je problém neodkládat, začít ho řešit co nejdřív a shromáždit všechny podklady (smlouva, účtenky, foto apod.). Například když jsi na dovolené s cestovkou, která nezajistila, co měla, je toto třeba reklamovat hned na místě u delegáta zájezdu, ne chtít slevu až po návratu. To by pak cestovka mohla celkem oprávněně namítat, že máš smůlu, protože problém se mohl jednoduše vyřešit na místě.

MIMOSOUDNÍ ŘEŠENÍ SPORŮ, ANEB KDYŽ UŽ NEVÍŠ, KUDY KAM

To znám, temné odlehlé uličky které nikam nevedou, nikde ani noha...

Když tě obchodník odbude nebo nereaguje, můžeš se obrátit na některé státní instituce, které bezplatně nebo jen za mírný poplatek pomáhají vyřešit spor mimosoudně. Jsou to:

- **Český telekomunikační úřad** (www.ctu.cz, ČTÚ) – pro spory v oblasti telekomunikačních a poštovních služeb,
- **Energetický regulační úřad** (www.eru.cz) – spory v oblasti energetiky (odběr elektřiny, vody a tepla),
- **Finanční arbitr** (www.finarbitr.cz) – u některých finančních služeb,
- **Evropské spotřebitelské centrum ČR** (ESC, www.evropskyspotrebitel.cz) – pro spory s obchodníky z ostatních zemí EU, Norska a Islandu,
- **Česká obchodní inspekce** (www.coi.cz) – ve všech ostatních sporech ze spotřebitelských smluv.

DOZOROVÉ ORGÁNY

Na dodržování zákonů dohlíží dozorové orgány. U nás je to při ochraně zákazníků zmíněná ČOIka, která kontroluje hlavně dodržování jakosti zboží a výrobků, jejich zdravotní nezávadnost a bezpečnost. Hlídá také, jestli se v prodejnách, v restauracích, fastfoodech, na tržištích apod. nešidí při účtování cen, nalévání nápojů nebo při vážení zboží a nepoužívají zakázané nekalé obchodní praktiky.

- Kvalitu potravin a nápojů kontroluje **Státní zemědělská a potravinářská inspekce** (www.szpi.cz). Dodržování hygienických předpisů v restauracích a jiných provozovnách sledují krajské hygienické stanice.

SOUDY

Pokud mimosoudní řešení sporu s obchodníkem dohodu nepřineslo, je možné se obrátit na nezávislý soud. Vždy je ale třeba zvážit všechna rizika a je dobré se nechat v soudním řízení zastoupit - ideálně některým zkušeným advokátem. Seznam advokátů zaměřených na právo ochrany spotřebitele je uveden např. na stránkách www.dtest.cz/advokati

JEN SI TO SPOČÍTEJ!

Každý člověk má spoustu přání. A protože některá jsou materiální, je nutné si čas od času položit otázku: „Můžu si tu věc nebo ten zážitek dovolit?“ Abys dokázal sám sobě odpovědět, je potřeba se zamyslet nad tím, kolik utrácíš a kolik vyděláváš, resp. jaké dostáváš kapesné – jinak řečeno zamyslet se nad svými příjmy a výdaji.

ROZPOČET? NIC SLOŽITÉHO...

Abys zjistil, jestli máš peníze na nákup toho, co si přeješ, je docela praktické sestavit si rozpočet. Rozpočet neboli bilance příjmů a výdajů se zpravidla vytváří na kalendářní měsíc.

PŘÍKLAD „RODINA IDEÁL“

PŘÍJMY ZA MĚSÍC		VÝDAJE ZA MĚSÍC	
mzda matka	13 000	nájem + energie + voda	10 300
mzda otec	19 000	internet a telefony	2 500
úroky ze spoření a investic	300	jídlo a pití	6 000
		drogerie	1 000
		pojištění	500
		splátky půjček	3 000
		auto + MHD	3 000
		děti školní obědy + kroužky	3 500
		úložky na spoření	2 500
CELKEM	32 300	CELKEM	32 300

Ideál, protože to dobře vyšlo. Rodina má přebytkový rozpočet – dokáže spořit. Takhle by to mělo být. Neměl bys utratit všechny peníze, co dostaneš do ruky ještě ten měsíc, ale něco si schovávat na horší časy. Co když budeš třeba do hudebky potřebovat novou, lepší kytaru a rodiče ti odmítnou přispět? Kde bys na ni vzal?

Ať už je tvůj záměr jakýkoliv – od nákupu nového trička přes uspořádání narozeninového mejdanu až po koupi nového kola – musíš se zamyslet nad tím, jak ho budeš financovat. Máš dvě základní možnosti: buď spořit, dokud nebudeš mít potřebnou částku, anebo si půjčit. Půjčku si ale vždycky důkladně promysli, viz článek „Kolik stojí peníze“.

KDYŽ TO NENÍ IDEÁL

Když v rozpočtu převyšují výdaje (rozpočet je schodkový), dostává se člověk pomalu do maléru. Jsou dvě možnosti, jak ho vyřešit: zvýšením měsíčních příjmů (přibrat novou práci/brigádu), či snížením měsíčních výdajů (o ty, které nejsou nezbytné).

PÁR TIPŮ NA ZÁVĚR

- Sestav si cvičně svůj vlastní rozpočet na určitý měsíc a pak ho srovnej se skutečností. Možná se budeš divit.
- Srovnávej ceny výrobků a služeb dřív, než je koupíš. Můžeš ušetřit hezkých pár korun!
- Plať své pravidelné výdaje vždy jako první (jízdné do školy, obědy, poplatky za kroužky).
- Nepůjčuj si na hlouposti, které hned spotřebuješ. Splácet něco, co už dávno nemáš, je přece směšné.
- Nezapomínej, že věci jsou věci a ty mají sloužit tobě – ne ty jim. Fakt není potřeba mít každý měsíc nové džíny.

Češi nejvíc utrácejí za bydlení a jídlo, tvrdí Český statistický úřad. Nejméně výdajů jde do vzdělání.

ŠETŘIT A NEPLÝTVAT

Naše doba se označuje jako konzumní. Všeho máme dost. Co potřebujeme, to si zpravidla pořídíme. Lednice je téměř pořád plná, v šatníku se často mění věci, ve volných chvílích lovíme zážitky v různých zábavních parcích. Máme štěstí, že se nemusíme téměř nikde omezovat.

CO ZNAMENÁ ŠETŘIT?

Něco používat málo, rozumně nebo omezeně, něčeho málo vydávat...

V JAKÉ SOUVISLOSTI ČASTO SLYŠÍME SLOVO ŠETŘIT?

Šetřit čas, šetřit přírodní zdroje (šetřit vodou, elektřinou...), šetřit peníze. Když je něčeho omezeně a může to dojít, mluvíme v souvislosti s tím o šetření.

PROČ NEPLÝTVAT, I KDYŽ SE MÁME DOBŘE

V životě je vždycky něco za něco, když někde něco přibyde, někde se zase něco ztratí. Platí to o všech omezených zdrojích. Tak třeba – aby ti rodiče mohli dávat kapesné nebo kupovat, co si přeješ, musí chodit do práce. Máš tedy vysněnou hračku nebo pytel brambůrek, ale výměnou za čas rodičů, který jste mohli strávit spolu. Nebo když si vyprosíš skvělé značkové tričko, které stojí majlant, a ohrneš nos nad téměř stejným beze značky, nezbyde třeba už v rodinném rozpočtu na jiné legrace, jako jsou třeba lístky na koncert. A takhle je to i s jinými zdroji – když se budeš dvě hodiny sprchovat, když necháš zbytečně rozsvíceno, když vyhodíš půlku oběda... Všechno souvisí se vším.

Bojovat proti nezodpovědnému životnímu stylu, znečišťování životního prostředí, vyčerpávání přírodních zdrojů se dá **udržitelnou spotřebou**.

CO JE UDRŽITELNÁ SPOTŘEBA?
používání výrobků a služeb

- díky kterým se máme dobře a zvyšuje se nám kvalita života
- které nejsou z jedovatých materiálů nebo látek zatěžujících životní prostředí
- které nevytváří tolik odpadu znečišťujících látek, aby se další generace netopily v odpadcích

JAK SE DĚLÁ REKLAMA

JAK SI PŘIVYDĚLAT

Toužíš si něco koupit, ale nemáš na to peníze? Nejdřív promysli, jestli ta tvá vysněná věc opravdu stojí za to. Pokud ano a není možné na ni našetřit třeba z kapesného, pak nezbývá, než si někde přivydělat.

Pokud je ti patnáct, můžeš oficiálně do práce. Zařiď si nějakou brigádu, která bude dávat smysl, která tě bude bavit a při které se připravíš na své budoucí povolání. Pokud tě třeba baví péct dobroty, jdi na brigádu do vyhlášené cukrárny. Pokud od malička hraješ tenis a chceš být profesionálem, choď sbírat míčky na zajímavé tenisové zápasy. Pokud rád fotíš, zařiď si brigádu ve fotografickém studiu. Když ti brigáda bude dávat smysl, budeš do práce chodit rád a nebudeš muset počítat minuty promrhaného času do konce směny. Třeba jako vegetarián v masně.

HRUBÝ A ČISTÝ PŘÍJEM

Z každé výplaty nebo honoráře bys měl platit daně a někdy i sociální nebo zdravotní pojištění. Jako student máš určitá daňová zvýhodnění, tak se vždycky pořádně poptej!

HRUBÝ PŘÍJEM

ten, který ti slíbí ve smlouvě a ze kterého se odečtou daně a pojištění

ČISTÝ PŘÍJEM

ten, který pak dostaneš na ruku nebo na účet

SMLOUVY NA BRIGÁDU

Až půjdeš na brigádu, měl bys se zaměstnavatelem uzavřít smlouvu. Jaké druhy smluv ti nabídnou?

- **Dohoda o provedení práce (DPP)** – do 300 odpracovaných hodin ročně, z výdělku neplatíš sociální a zdravotní pojištění, když si vyděláš míň než 10 000 Kč měsíčně
- **Dohoda o pracovní činnosti (DPČ)** – do 20 hodin týdně, z výdělku platíš sociální a zdravotní pojištění, tzn. pro tebe nižší čistý výdělek
- **Pracovní smlouva** – hodiny neomezeny, z výdělku platíš sociální a zdravotní pojištění

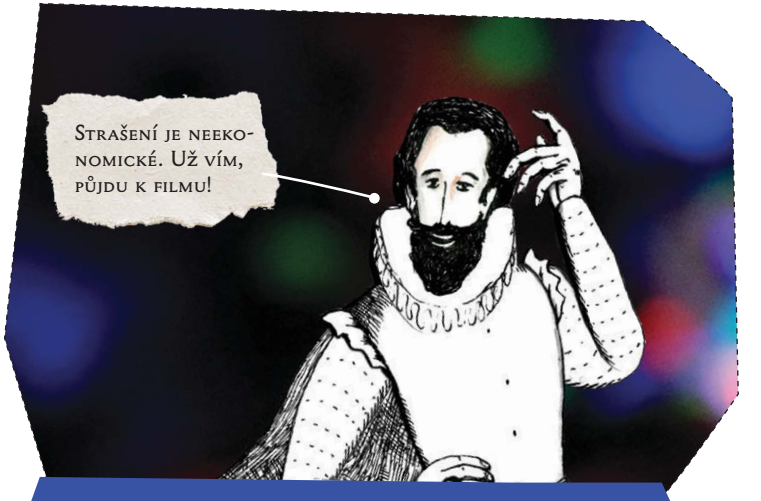

DOHODA I SMLOUVA MUSÍ OBSAHOVAT:

- jasně popsané úkoly, které budeš plnit
- výši výdělku (částku za hodinu nebo měsíc nebo za celý úkol)
- dobu, na kterou se smlouva uzavírá

Pokud ti není patnáct, na brigádu nemůžeš, ale domluv se s rodinou nebo rodinnými kamarády, že bys jim nějak pomohl. Nabídni rodičům, že jim vysaješ a vyčistíš auto. Domluv si s tetou účetní, že jí budeš zakládat papíry nebo chodit na poštu. Sousedovi, který nemá čas, posekej trávník. Pokud svou práci odvedeš poctivě, odběratelé ji rádi ocení rozumnou odměnou a třeba si tě „objednají“ znovu.

Jen pozor, doma se má pomáhat, tak abys nechtěl odměnu i za to, že po sobě umyješ nádobí...

MALÝ PODNIKATEL

Nebo se staň malým podnikatelem. Vymysli s kamarády nějaký zajímavý plán a ten pak zrealizuj. Třeba vyrobte sirupy z pampelišek, malin nebo jiných dobrot, které rostou venku. Pak z nich na nějakou akci připravte domácí limonádu a prodávejte ji účastníkům. Uvidíte, jak to bude frčet!

HOTOVĚ NEBO KARTOU?

Dnes už má u nás platební kartu snad každý a čím dál víc lidí u sebe nosí v hotovosti jen malé částky. Vždyť proč by měli riskovat, že nechtěně vytratí tisícovku nebo narazí na šikovného kapsáře? Platit kartou už se dá skoro všude. Jenomže zlodějíčkové a padělatelé jsou vynalézaví, a tak je potřeba, aby se i majitelé karet měli na pozoru!

AŽ BUDEŠ TEDY V RUCE DRŽET SVOJI PRVNÍ KARTU, NEZAPOMEŇ NA TYTO ZÁSADY:

- Karta nahrazuje hotovost, a proto se k ní chovej se stejnou pečlivostí a obezřetností – nikomu ji nepůjčuj a měj ji vždycky pečlivě uloženou.
- Kartu nedávej z ruky, popřípadě ji v obchodě či v restauraci nespouštěj z dohledu – trvej na tom, aby byla transakce provedena pod tvým dohledem. Jedině tak zabráníš možnému zneužití.
- Pokud kartu ztratíš, hned zavolej do banky a nech si ji zablokovat.
- PIN nikdy nenechávej zaznamenaný v blízkosti karty či na jiných místech, kde se dá lehce najít.
- Svůj PIN nikomu neprozrazuj – a to ani policistům či zaměstnancům banky.
- Při platbě na internetu si zjisti důvěryhodnost serveru – v případě jakékoliv pochybnosti raději zaplať jinak.
- Nikdy nesděluj číslo své karty na zjevně nedůvěryhodných serverech, ani ho neposílej e-mailem, a to ani na „důvěryhodně“ vypadající adresy (např. na adresu banky).
- Pravidelně kontroluj výpisy z účtů. V případě pochybností o provedené transakci informuj svoji banku a předlož všechny dostupné doklady (např. doklad o platbě kartou apod.).
- Buď opatrný při používání bankomatů, nikdy si nenech od nikoho radit a vezmi si vždy pro jistotu účtenku o provedené transakci.
- Nezapomeň, že někdy stačí znát jen číslo karty a datum její platnosti k tomu, aby ji někdo zneužil.

CO JE

zdroj: Sdružení pro bankovní karty

CONTACTLESS

Místo, kde se dá platit bezkontaktní kartou. Pokud je platba do 500 Kč, nemusíš zadávat ani PIN, stačí jen kartu přiložit.

zde platte bezkontaktně

CASH BACK

Výběr peněz v obchodě při placení platební kartou. Mimo zaplacení můžeš ještě tam, kde to jde (na pokladně najdeš nápis cash back), požádat o výběr hotovosti.

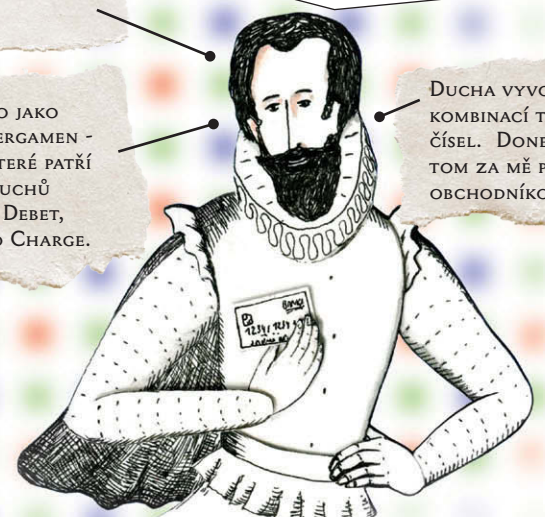

DEBETNÍ KARTA

- Máš peníze na účtu? Můžeš platit a vybírat...

KREDITNÍ KARTA

- Nemáš peníze na účtu? Vezmi si půjčku a splať v bezúročné lhůtě, jinak bude zle! A raději nevybírej z bankomatu, jinak máš na krku úroky!

CHARGE KARTA

- Nemáš peníze na účtu? Plať, ale na konci měsíce dostaneš výpis a ten koukej rychle zaplatit, jinak ti naskočí velké úroky!

KOLIK STOJÍ PENÍZE?

Jakoukoliv půjčku už dneska poskytne kdejaká banka, instituce, soukromá firma nebo osoba. Půjčují si rodiče, studenti na vysoké, ale taky středoškoláci. Zkrátka stačí splnit pár základních podmínek, a můžeš „jít do minusu“. Že je to skvělé?

NENÍ TO CHARITA

Výhodná a rychlá půjčka… říkají často reklamy. Odevšad se na nás zeširoka usmívají lidé, kteří si údajně díky novým dluhům přinesli víc štěstí do života. Jenže nic není zadarmo. Ten nový tablet, na který si půjčíš, stojí pravděpodobně díky úrokům a dalším poplatkům skoro dvakrát tolik.

KDY JE PŮJČKA SMYSLUPLNÁ

Půjčit si má smysl ve chvíli, kdy jsi v nouzi a potřebuješ si pořídit věc, která je pro tebe nezbytně nutná. Například když se vám doma v lednu nečekaně rozbije kotel a nemůžete ho ihned zaplatit, tak si budete muset nejspíš půjčit. Naopak pořídit si půjčku na exkluzivní nový model lyží je prostě nesmysl. Už po sezoně budou mít lyže mnohem nižší hodnotu, než za jakou jsi je pořídil. Zato ty se budeš ještě v létě mordovat na brigádě, abys je splatil i s úroky. Půjčka má zkrátka smysl ve chvíli, kdy si pořizuješ věc, která v čase neztrácí cenu, nebo ji, ještě lépe, nabývá.

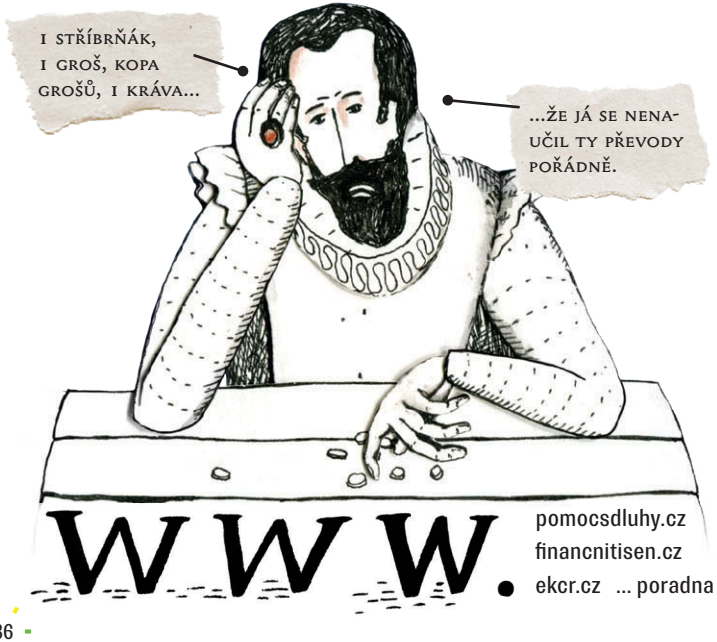

pomocsdluhy.cz
financnitisen.cz
ekcr.cz … poradna

TAKŽE NEŽ SE BUDEŠ CHTÍT TY NEBO NĚKDO Z TVÉHO OKOLÍ NEUVÁŽENĚ VRHNOUT DO PŮJČKY, ODPOVĚZTE SI NA TYTO OTÁZKY:

Opravdu tuto věc nutně potřebuji?

Raději si nejdřív dobře rozmysli, jestli nebude lepší si chvíli počkat a na danou věc si našetřit nebo si koupit levnější model.

Kdo mi půjčuje?

Nedůvěřuj každému. Subjekt, který půjčku nabízí, si důkladně prověř. Jedná se o zavedenou instituci, nebo o lichváře, který ti pak naúčtuje úroky, z nichž se ti podlomí kolena?

Kolik za věc celkem zaplatím?

Než si půjčíš, spočítej si, kolik tě bude půjčka ve skutečnosti stát. Každý si účtuje úroky, proto nakonec nesplácíš jen částku, kterou sis půjčil, ale také procenta navíc, případně další poplatky za uzavření smlouvy a správu úvěru. Vždy si nech říct celkovou cenu – součet všech splátek, poplatků atd., kterou ve finále zaplatíš.

Neriskuji „bankrot“?

Splátky si spočítej tak, abys měl dostatečnou rezervu i na „horší časy“. Když během splácení onemocníš a nebudeš moct chodit na brigádu, na splátku zkrátka nevyděláš. Taky počítej s tím, že v průběhu roku přicházejí Vánoce, narozeniny blízkých a tak dále, což jsou měsíce se zvýšenými výdaji…

Je vybraný úvěr ten nejvýhodnější?

Dostupné nabídky vždycky porovnej s „čistou hlavou“ a hlavně v klidu. Seznam se důkladně se smlouvou a s úvěrovými podmínkami včetně případných sankcí či pokut!

ROZUMÍŠ TOMU, CO PODEPISUJEŠ?

Podepisuj pouze to, co jsi přečetl a čemu rozumíš. Když něčemu nerozumíš, neboj se zeptat. Určitě si smlouvu ještě před podpisem vezmi domů a poraď se s někým zkušeným. Pokud by ti snad nechtěli smlouvu dát, raději nic nepodepisuj a zkus to jinak (nebo jinde).

ČÍSLA K NEZAPLACENÍ

Mobil máš denně v ruce, volat je relativně levné, ale člověk se může i jednoduše spálit. Víš například, jak to funguje s barevnými linkami? A znáš všechna důležitá telefonní čísla pro pomoc?

ČÍSLA, KTERÁ POMOHOU

- Volání na tísňové linky i na linku bezpečí je vždy zadarmo, volat můžeš teda i bez kreditu...
- Na tísňové linky se dovoláš i ze zamčeného telefonu, stačí jen vyťukat příslušné číslo.

tísňová linka

112	evropské tísňové číslo
158	policie
156	městská policie
155	zdravotnická záchranná služba
150	hasiči
linka bezpečí dětí a mládeže	116 111

Stáhni si aplikaci Záchranka, pomůže s voláním o pomoc i určováním polohy nehody.

ČÍSLA INFOLINEK FIREM A INSTITUCÍ

	čísla začínající na:	
ZELENÁ LINKA	800	Hovor nikdy neplatíš, vždy je na účet volaného.
MODRÉ LINKY	81, 83, 843, 844, 845, 846, 855	Náklady na hovor sdílíš s volaným podle tarifu svého operátora.
BÍLÁ LINKA	840, 841, 842, 847, 848, 849	Cenu hovoru vždy platí volající, opět podle tarifu svého operátora.

BACHA:

ČÍSLA, KTERÁ ZAČÍNAJÍ DEVÍTKOU, ŽLUTÉ A DUHOVÉ LINKY

900 XXY YYY 906 XXY YYY 909 XXY YYY	cenu hovoru za minutu udává 4. a 5. číslice, tedy xx Kč/min
905 XXY YYY	jednorázová cena za hovor je rovna desetinásobku 4. a 5. číslice, tedy 10krát xx Kč
908 XXY YYY	jednorázová cena za hovor je dána 4. a 5. číslicí, tedy xx Kč

NA SMS SE DÁ TAKY VYDĚLAT

Cenu **SMS** u těchto „devítkových“ (prémiových) čísel udává poslední dvojčíslí nebo trojčíslí.

POZOR

U „devítkových“ SMS je třeba si ještě k ceně zprávy připočítat cenu běžné SMS podle tvého tarifu. Jestli jsi zvyklý si např. přes SMS kupovat jízdenky MHD v některých větších městech, stojí tě tak jízdenka trochu víc, než kdyby sis ji koupil v trafice nebo v automatu na jízdenky.

PŘEDVOLBY **972**, **973** NEBO **974**

Telefonní čísla Českých drah (972), Armády ČR (973) a Policie ČR (974). Platíš jako při hovoru na pevnou linku.

Z POLE DO KOŠE?

Plýtvání potravinami je fenoménem moderní společnosti. Kdo z nás někdy nevyhodil jídlo jen proto, že na něj zrovna neměl chuť nebo nám prostě nechutnalo? A kdo z nás si uvědomil, že to samé dělají miliony dalších lidí po celém světě?

Každý rok využijeme celosvětově jednu třetinu zemědělské půdy k vypěstování potravin, které se nikdy nesní. To představuje pole o rozloze Číny, Mongolska a Kazachstánu dohromady.

Jídla nadbytek? Není hlad? Jsem v ráji!

Asi miliarda lidí pravidelně trpí hladem, zatímco další miliarda trpí nadváhou. To je celkem nerovnováha, nezdá se vám?

Plýtvání jídlem je tedy nejen zátěží pro naše životní prostředí, ale i morálním problémem společnosti. Většina lidí si myslí, že nejvíce potravinového odpadu vzniká v obchodech. Přitom je to zcela naopak. Z celého potravinového řetězce jsou obchody těmi, kdo plýtvají potravinami nejméně. Mají totiž možnost své přebytky darovat do potravinových bank nebo charitám, ale také na výkrm zvěře nebo třeba do kompostáren.

KDO TEDY PLÝTVÁ NEJVÍCE?

Jsme to my – spotřebitelé a naše domácnosti – vytváříme až 50 % veškerého potravinového odpadu. **Průměrný Čech vyhodí přes 80 kilo jídla ročně! Jak je to možné?** Zpohodlněli jsme. Díky pokroku v zemědělství a našemu modernímu západnímu stylu života jsme si zvykli na neustálou dostupnost všech potravin a poněkud jsme si jich přestali vážit. Přitom tipů, jak přestat se zbytečným vyhazováním jídla, je mnoho.

CO MŮŽEŠ DĚLAT

- nakupovat i uchovávat jídlo rozumně (např. si vyfoť obsah lednice, než vyrazíš na nákup)
- porozumět rozdílu mezi datem spotřeby a datem minimální trvanlivosti (jíst, či nejíst?)
- naučit se při vaření využívat všechny části potravin (od kořene až po listy)

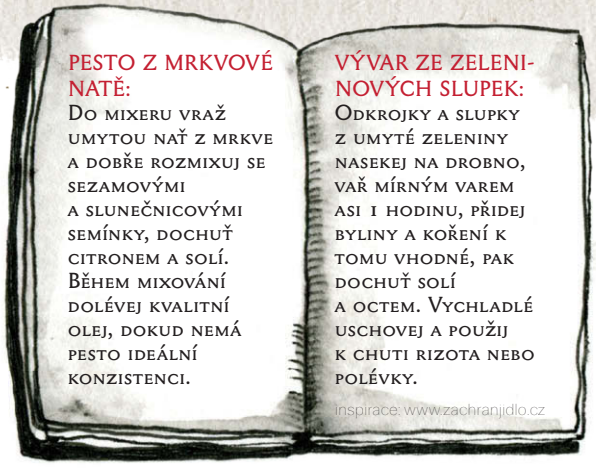

JAKÝ JE ROZDÍL?

Datum spotřeby (často psáno jako „Spotřebujte do“) uvádí, do kdy je bezpečné potravinu jíst, zatímco **datum minimální trvanlivosti** jen říká, do kdy je potravina kvalitní z hlediska chuti a výživnosti, ale po jeho uplynutí je stále bezpečná ke konzumaci. Některé potraviny **nemají datum žádné** a jako o všem se i o jejich konzumaci rozhodujeme pomocí smyslů a selským rozumem.

Organizace spojených národů si jako jeden z cílů udržitelného rozvoje dala za úkol snížit plýtvání potravinami o 50 % do roku 2030. Přispějte k tomu i svým dílem!

WWW.

potravinovebanky.cz
zachranjidlo.cz
eatresponsibly.eu/cs
osn.cz/osn/hlavni-temata/sdgs/

REDUCE, REUSE, RECYCLE

Třídíš a máš pocit, že víc „eko“ už nemůžeš být? Velký omyl. Třídění a následná recyklace spotřebovávají mnoho energie a recyklovat se nedá do nekonečna.

- Nejdřív usiluj, aby odpad vznikal co nejmíň nebo vůbec. Nejvíc energie a materiálů se ušetří, když se nic nevyrobí.
- Věci využívej co nejdéle a opakovaně.

SKLO SE DÁ RECYKLOVAT DONEKONEČNA

Zelený kontejner: barevné sklo, lahve od nápojů, tabulové sklo z oken a dveří.

Bílý kontejner: čiré sklo (všechny čiré lahve, sklenice od kečupů, marmelád, zavařenin, rozbité skleničky).

Do žádného z kontejnerů na sklo nepatří: keramika, porcelán, autosklo, zrcadla, drátované sklo, zlacená a pokovená skla.

K výrobě minerální izolace pro rodinný dům je zapotřebí 14 000 skleněných lahví.

Papír se recykloval již ve starověkém Japonsku.

KILO PAPÍRU UŠETŘÍ DVĚ KILA VYTĚŽENÉHO DŘEVA

Modrý kontejner: časopisy, noviny, sešity, krabice, papírové obaly, cokoli z lepenky, knihy (bez desek), obálky s fóliovými okénky i papír s kancelářskými sponkami. Bublinkové obálky jen bez plastového vnitřku.

Do kontejneru na papír nepatří: uhlový, mastný nebo jakkoli znečištěný papír – nejdou už dál recyklovat. Už vůbec ne použité dětské pleny (jde o nerecyklovatelný odpad, proto patří do popelnice).

PLAST NIČÍ SVĚT

Současný moderní svět se bez plastu neobejde. Plastových materiálů je mnoho druhů. Plast se časem rozpadá na drobné části, které pak škodí hlavně zvířatům v řekách a mořích.

Žlutý kontejner: jen PET lahve nebo směsný plast: fólie, sáčky, plastové tašky, obaly od pracích, čisticích a kosmetických přípravků, kelímky od mléčných výrobků, balicí fólie, obaly od CD disků. Pěnový polystyren jen v menších kusech.

Nevhazovat: mastné obaly se zbytky potravin nebo čisticích přípravků, obaly od žíravin, barev a jiných nebezpečných látek, podlahové krytiny, novodur, bioplasty, molitan, gumu, lino, plexisklo.

Na jedno tričko je třeba 5 dvoulitrových PET lahví, na výrobu spacího pytle 35 a na metr čtvereční koberce 60 dvoulitrových lahví.

S PET lahví přišla někdy kolem roku 1978 Coca-Cola.

NÁPOJOVÝ KARTON

Jde o vícevrstvý obal z papíru, polyethylenu, někdy i hliníku; nejčastěji krabice na mléko, džus nebo víno.

Oranžový kontejner, někdy žlutý kontejner na plast (pak se na třídicí lince oddělí).

Nepatří tam: sáčky od kávy a různých potravin v prášku z papíru a polyethylenu, ani obaly se zbytky nápojů a potravin.

KOMPOST – DŘÍV SAMOZŘEJMOST, DNES POTÍŽ

Hnědý kontejner nebo domácí kompostér: domácí bioodpad (zbytky z kuchyně), posekaná tráva, větve, dřevo. Tvoří až polovinu celkového množství komunálního odpadu. Pozor na zbytky syrového masa, ty by měly projít hygienizací, tedy měly by být uvařeny.

SBĚRNÉ DVORY

Místo, kam můžeš vytříděný a nebezpečný odpad odnést. Berou i objemný odpad, železo, zlomkový hliník (víčka od jogurtů) i elektroodpad, který obsahuje měď, cín, hliník, zinek, někdy dokonce i zlato.

ZDROJE

www.trideniodpadu.cz
www.jaktridit.cz
www.kompostuj.cz

POSLOUCHEJ SVŮJ SMOG

Dnes už nikoho nepřekvapí, že máme ovzduší zamořené smogem. Naši předkové by se nestačili divit, někteří z nich na tom, bohužel, mají svůj podíl. Ale hlukový smog?

Hlukový smog je moderní označení pro prostředí, které je zahlceno nejrůznějšími zvuky. Zkus se na chvíli zaposlouchat do svého „smogu“ – vrčí počítač, pípají SMS, někdo telefonuje… Venku jezdí jedno auto za druhým a houkají vlaky.

NĚCO TU NEHRAJE

Ve všech obchodech dnes hraje hudba, která ti má navodit pocit pohody a motivovat tě k co nejobjemnějšímu nákupu. A když si sedneš někam do hospody, skoro vždycky je tam zapnutá televize nebo hraje rádio, a tak často není slyšet vlastního slova. Pak přijdeš domů a pustíš si hudbu do sluchátek…

DOPRAVA DO TICHA

Většina lidí už si ani všudypřítomný hluk neuvědomuje. Dojde jim to až ve chvíli, kdy se ocitnou na skutečně klidném a tichém místě. Byl jsi někdy v lese protnutém dálnicí? Až tam si uvědomíš, že zdánlivě nevýrazný šum projíždějících aut je slyšet na mnoho kilometrů, mnohdy daleko dřív, než samotnou dálnici spatříš.

Z TOHO HLUKU MI ASI PŘESKOČÍ

Víš o tom, že nadměrný přísun zvuků zvyšuje agresivitu? Přemíra zvuků dráždí nervovou soustavu, hluk má poměrně významný vliv na psychiku jednotlivce a často způsobuje únavu, depresi, rozmrzelost, agresivitu, neochotu, zhoršení paměti a celkové snížení výkonnosti.

TINNITUS

S hlukem bezprostředně souvisí i civilizační choroba zvaná tinnitus. Vyznačuje se neustálým šelestem a šuměním v uších. Je to velmi nepříjemné a psychicky vyčerpávající onemocnění způsobující nespavost a deprese. Trpí jím mnoho hudebníků a tradičně bývalo doménou dělníků pracujících v hlučném prostředí. S přibývajícím hlukem se ale šíří i mezi obyvateli hlučných měst.

COPAK V TOM KRAVÁLU MŮŽU ODPOČÍVAT?

Spánek by měl být dobou tichého odpočinku. I když si myslíš, že při spánku okolí nevnímáš, není to pravda a mozek, místo aby si odpočinul, neustále zpracovává podněty z okolí, například ze zapnuté televize či rádia.

JAKÉ ZVUKY JSOU RIZIKOVÉ?

- Čím je zvuk hlasitější a čím déle působí, tím je riziko poškození sluchu vyšší.
- Sluch je přímo ohrožen, pokud jsme vystaveni hladině 100 decibelů (hluk vlaku projíždějícího v naší blízkosti) po dobu 2 hodin nebo 90 decibelům (pneumatická vrtačka, hlučná křižovatka) po dobu 20 hodin.
- Optimální hladina hlasitosti při poslechu doma je do 85 dB, přípustná hladina reprodukované hudby je maximálně 95 dB, při koncertech 100 dB.

ZTRÁTA SLUCHU MŮŽE BÝT DOČASNÁ NEBO TRVALÁ.

Dočasná ztráta sluchu (např. akustické trauma) je poškození, ke kterému dojde krátkodobým silným zvukem.

Trvalá ztráta sluchu je způsobena ztrátou vzrušivosti vláskových buněk vnitřního ucha. Takové poškození sluchu je nenávratné a neléčitelné!

CHTĚLO BY TO NĚJAK ŘEŠIT, ALE JAK?

- Reguluj hlasitost televize, rádia a vlastně všeho, co dělá zvuky (i ty příjemné!).
- Při nákupu spotřebičů věnuj pozornost i jejich hlučnosti.
- Když používáš sluchátka, vyber si taková, která se dávají na uši (nepoužívej „špunty a pecky“, které se dávají do uší).
- Nepřispívej k hlukovému smogu svého okolí.
- Nestoupej si na koncertech do bezprostřední blízkosti reproduktorů.

PLASTOVÁ PŘÍTOMNOST, BEZPLASTOVÁ BUDOUCNOST?

Určitě ti něco říká doba kamenná, doba bronzová, doba železná. Ale tyhle časy jsou už jen na nalezištích a v učebnicích. Zavři oči a zkus si vybavit nějaký výrobek, který neobsahuje nebo k jeho výrobě nebo zabalení nebyl použit plast. Že tě nic nenapadá? Není co se divit, žijeme totiž v době plastové.

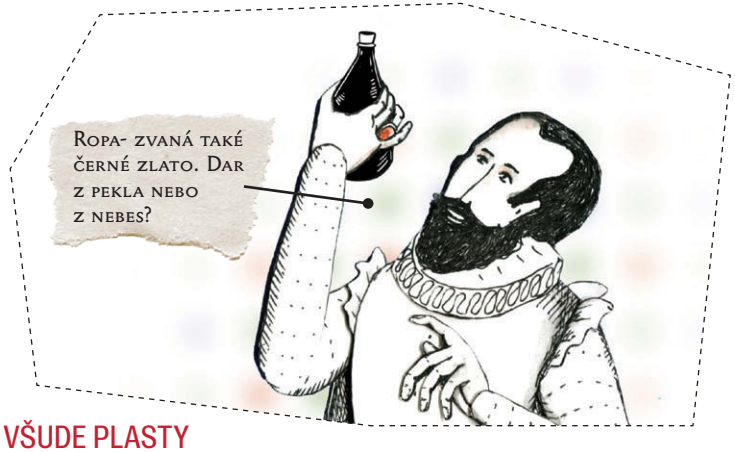

VŠUDE PLASTY

Plasty se používají opravdu všude. Kam se podíváš – plast. Mobily, počítače, auta, léky, drony, oblečení, potraviny, nábytek, stavby, družice, všude, nač si vzpomeneš. Proč? Hlavně proto, že je to bomba materiál. Snadno dostupný, lehký, navíc se vyrábí ze (zatím) snadno dostupné a relativně levné ropy. Masově se plasty rozšířily už počátkem minulého století – nylonky, bakelit, PVC a polystyren; v jeho druhé polovině už snadno nahradily dřevo, sklo, ocel a další kovy. Prosadily se i v kosmetice.

MATERIÁL STOLETÍ = PRŮŠVIH STOLETÍ

Nadšení z plastů opadlo, když se zjistilo, že se z plastů do životního prostředí uvolňují zdraví škodlivé látky, které původně vylepšovaly jeho vlastnosti, třeba změkčovače. Další velkou ránou bylo zjištění, že se plasty rozpadají na mikročástice, které pronikají do organizmů, kde škodí. A dnes máme mikroplasty už i v pitné vodě.

JAK Z TOHO VEN?

Jednou z cest je recyklace. Použitý plast se sbírá, granuluje se a z některého se dají znovu vyrobit plastové výrobky. Recyklační morálka je ale pořád nízká, takže konečnou stanicí pro plastový odpad jsou moře a oceány a útroby ptáků, ryb a želv.

Další možností je vědomě snížit spotřebu. Plastové tašky už bys v EU od 1. 1. 2018 neměl dostat zadarmo k nákupu (na mikrosáčky se tato povinnost nevztahuje). Problém je to ale globální, takže pokud se tak nestane všude na světě, bude snaha ve výsledku marná. V USA ti zabalí nákup hned do několika igelitek...

BEZPLASTOVÉ DESATERO

1. ***Na nákup jen s látkovou taškou.***
2. ***Místo PET láhve hliníková nebo skleněná.***
3. ***K nápojovému automatu s vlastním hrnkem.***
4. ***Místo fastfoodu vlastní jídlo. Třeba v plastovém boxu, ale na mnohonásobné použití.***
5. ***Ne plastovým příborům, brčkům, igelitkám.***
6. ***Najez se v klidu, ne za pochodu.***
7. ***Uchovávej potraviny ve skle.***
8. ***Ne balené vodě.***
9. ***Upřednostni bezplastové zubní pasty, peelingy a přípravky na holení.***
10. ***Dopřej si bezplastové mládí a chystej bezplastovou dobu i pro svoji budoucí rodinu.***

Plastový jogurtový kelímek slavil v roce 2018 pětapadesátku. Původně vážil necelých 12 gramů, dnes cca 3,5 g.

Více než polovina roční produkce plastů se stává odpadem.

Obal tvoří průměrně 16 % ceny výrobku.

Různé plasty se rozkládají 100 až 1000 let.

S každým jídlem zkonzumujeme cca 100 mikroplastových částic.

BEZ SIGNÁLU ANI RÁNU

Dneska většina z nás „jede“ na mobilech. Trávíme čas virtuálním povídáním s přáteli, sledováním sociálních sítí, sledováním YouTube, hraním her. Nadměrná aktivita jednotlivce v jakékoli činnosti, včetně používání mobilů, tabletů a dalších hračiček ale přináší rizika, včetně nemoci – závislosti.

- Není ti dobře, když ti v mobilu dojdou baterky?
- Potřebuješ být připojený k internetu pořád?
- Dáváš přednost hře na počítači před jídlem a pitím?
- Štve tě, když nejsi na signálu?

NETOLIZMUS

Netolizmus je závislost na internetu ve všech formách, tzn. na hraní webových her, chatování, sledování e-mailů, surfování apod. Jde o tzv. virtuální drogy, kam patří i mobilní telefon a televize. Jde o závislost, která aktivuje stejné mozkové centrum jako heroin.

Pokud se ti nedaří v reálném životě, máš šanci mít úspěch aspoň v tom virtuálním. Když problémy neřešíš a překážky nepřekonáváš, začnou se hromadit a bobtnat. Neúspěch v realitě nahrazený úspěchem v kyberprostoru nefunguje, jen dál zvětšuje neúspěchy třeba ve škole, při komunikaci s přáteli, rodiči apod.

JAK UTÉCT ZÁVISLOSTI

Hlavní je si uvědomit, že opravdu máš problém..., že se potřebuješ odlepit od obrazovky. Budeš velmi odvážný, pokud se ho rozhodneš řešit. Svěř se někomu blízkému, nebo - pokud to nejde, zavolej na Linku bezpečí (tel.: 116 111).

A pak? Najdi si nové koníčky, brigádu nebo kamarády v reálném světě, kteří tě zaměstnají v době, kdy ti placatěl život u displeje. Stanov si přesnou dobu, kdy můžeš být on-line, zablokuj si nebezpečné stránky... zkrátka si co nejvíc znepříjemni život s plackou.

Analýza společnosti TruconneXion a. s., 1850 lidí, 2016 zjistila: Průměrný Čech v produktivním věku kontroluje svůj mobil průměrně 46x denně (každých 21 minut z bdělé části dne) a na mobilu denně stráví 2 hodiny a 53 minut čistého času.

Kolikrát denně kontroluješ mobil ty?

YOUTUBE ILEGÁLNĚ

Na YouTube se dá denně prosledovat mnoho hodin. Některá videa jsou poučná, člověk mnohdy najde návody na skvělé věci, může se ale objevit spousta blogů, které hraničí se zákonem.

VIDEA PLNÁ SKRYTÉ REKLAMY

Reklama, u níž se těžko pozná, že se jedná o reklamu není totiž jako reklama označena. **Skrytá reklama je podle zákona o reklamě zakázána.**

Youtubeři mohou významně vydělávat i na tom, že ve svých videích propagují nějaké výrobky nebo služby. Vlastně natočí (skrytou) reklamu pro nějakou firmu a ta jim za to dá honorář. Některé firmy i youtuberům platí výlety po celém světě, posílají jim balíčky s elektronikou, kosmetikou, jídlem atd.

V podmínkách využívání YouTube se jasně píše, že každý uživatel musí zřetelně označovat reklamu. Youtube pro to má i speciální funkci pro označení sponzorovaného videa.

#ad = reklama

MIMO ZÁKON

Mimo zákon je také mnoho dalších věcí, které se mohou na YouTube zdát vtipné:

- testování nerozbitnosti batohu tím, že ho položíte na koleje (Freescoot za to dostal vysokou pokutu kvůli obecnému ohrožení)
- provokace Policie ČR (Mikejepán kvůli zajímavým videům jezdil obcí stovkou a byl odsouzen k čtyřměsíčnímu trestu v nápravném zařízení)
- používání nadávek (Pstruh103 za sprostá slova ve svém videu dostal 120 hodin obecně prospěšných prací)

KYBERDĚSY

Informační a komunikační technologie nám umožňují využívat pestrou paletu služeb, komunikovat s přáteli kdykoli a na velkou vzdálenost, nebo se podělit o své zájmy a zážitky prostřednictvím sociálních sítí. Díky otevřenosti internetu a anonymitě však nelze nikdy přesně odhadnout, kdo je na druhé straně. Proto mohou vyvstat určitá rizika, na která je třeba si dávat pozor.

KYBERŠIKANA

Kyberšikana je zneužívání informačních a komunikačních technologií k záměrnému znectění druhé osoby.

Má zpravidla za následek ublížení na zdraví nebo jiný druh poškození oběti a jsou známy i skutečné případy, kdy kyberšikana skončila sebevraždou oběti.

Tento druh závadového jednání může být náhodný, kdy se oběť nechtěně stane terčem tak, že se zapojí do nevhodné komunikace. Oproti tomu se může jednat o cílený útok proti konkrétnímu člověku. Útočník napadá oběť opakovaně například tak, že o ní zveřejňuje urážlivé statusy na sociálních sítích a ponižující fotografie nebo videa. Agresor zároveň svým jednáním podněcuje k nenávistnému chování i další uživatele internetu.

Oproti šikaně je toto jednání nebezpečnější proto, že se odehrává ve virtuálním světě, který nezná hranic, a dopad útoku tak může být mnohem rozsáhlejší. Zároveň během útoku většinou nedochází k přímé interakci mezi obětí a útočníkem.

Kyberšikana se v současné době netýká pouze dětí a dospívajících, ale může se projevit například i mezi kolegy v pracovním kolektivu.

My duchové, když někoho strašíme, se občas zjevíme. Kyberagresor je anonymní srab. Zachovejte tedy důstojnost a srába ingnorujte, je hoden nejvyššího stupně opovržení!

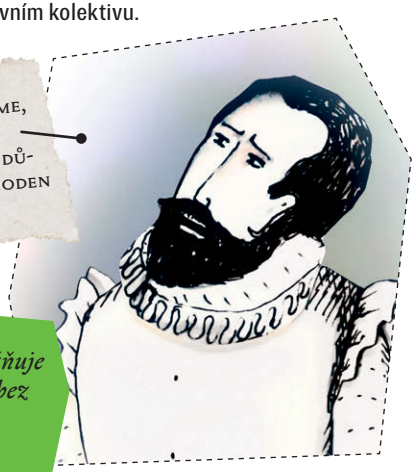

Anonymita útočníkovi umožňuje větší agresivitu při jednání bez ohledu na následky.

KYBERSTALKING

Tento termín označuje systematické, dlouhodobé, opakované a stále se stupňující jednání, které může mít velké množství podob. Oběťmi nebezpečného pronásledování se prakticky mohou stát lidé všech věkových kategorií. Útočník si většinou vyhlédne objekt svého zájmu na základě určitého povahového rysu či sympatií, zjistí si o něm z internetu detailní informace a začne jej sledovat. Nejčastějšími oběťmi kyberstalkingu jsou známé osobnosti, idoly či bývalí partneři.

KYBERSTALKING MÁ SPECIFICKÉ FÁZE ÚTOKU

- Zpočátku se útočník snaží opakovaně navázat kontakt pomocí sociálních sítí, e-mailů, SMS zpráv nebo zasíláním nevyžádaných dárků.
- Když oběť na toto nereaguje, přistoupí útočník k výhrůžkám s cílem vzbudit u ní obavy a strach. K takovým výhrůžkám často využívá detailních znalostí ze života oběti (vím, kde jsi, co děláš, vidím tě, vím, co máš na sobě...). Aby umocnil pocit strachu, pronásleduje stalker oběť například cestou ze školy, z práce nebo na ni opakovaně čeká před domem.
- S počtem interakcí přechází počáteční obdiv útočníka v nenávist k oběti, vzrůstá jeho agresivita a zvyšuje se riziko fyzického napadení, které může skončit až smrtí pronásledované osoby.

VZTAH MEZI OBĚTÍ A STALKEREM MŮŽE MÍT NĚKTEROU Z NÁSLEDUJÍCÍCH PODOB:

- Oběť útočníka zná a ví, že on je tím, kdo ji obtěžuje.
- Oběť útočníka zná, ale neví, že on je tím, kdo ji obtěžuje.
- Oběť útočníka nezná. Nemusejí nikdy přijít do kontaktu.

Aby bylo možné se proti výše uvedeným příkladům útoků bránit, je vhodné řídit se pravidly, která jsou uvedena v článku „Kyberochrana" a „Jak se zabezpečit?". Díky nim je možné udělat z kyberprostoru bezpečnější místo.

KYBEROCHRANA

Jak se vyhnout nebezpečí na internetu a pomoci sobě i ostatním:

JAK NEKOMUNIKOVAT?

- **Nevěř** každé informaci, kterou se na internetu dozvíš, a vše si ověřuj z více zdrojů.
- **Nezveřejňuj** o sobě, své rodině a kamarádech žádné osobní informace.
- **Neposílej** nikomu své intimní fotografie. Ani je sám nikde nezveřejňuj. Nikdy nevíš, kdo si je prohlédne, stáhne a kdy a kde je zveřejní.
- **Neotevírej** podezřelé zprávy, přílohy, videa a odkazy,
- **Nedávej** svoje telefonní číslo nebo adresu nikomu, koho neznáš. Ověř si totožnost člověka, se kterým komunikuješ. Pomoci ti může portál mojeID.cz
- **Neodpovídej** na vulgární nebo neslušné zprávy. Když se s někým nechceš bavit, tak se s ním prostě nebav.

CO (NE)DĚLAT PO TECHNICKÉ STRÁNCE?

- Nikomu nesděluj hesla ke svým účtům. Používej silná hesla ve formě dlouhých obtížně odhadnutelných frází. Například „TekutýHrnekZaTmyPuklVztekem“.
- Na počítačích mimo domov (ve škole, u kamaráda, v knihovně, v restauraci) nikdy neukládej hesla a přihlašovací údaje do paměti počítače.
- Využívej aktualizované antivirové programy.
- Zálohuj soubory ve svém zařízení. V případě potřeby je pak můžeš kdykoli obnovit.
- Neotevírej obsah nalezených paměťových zařízení (USB, ...) na svém počítači, mohou obsahovat nebezpečný program, který zašifruje tvé soubory, a ty už se k nim nedostaneš.
- Když používáš nezabezpečenou veřejnou WiFi síť, nikdy na ní nenakupuj ani nepřistupuj k důvěrným sítím nebo datům. K pohybu na internetu ideálně využívej anonymní mód (anonymní okno) svého internetového prohlížeče.

JAK SE ZABEZPEČIT?

Rituálním tancem s mobilem nebo počítačem v ruce kolem ohně asi ne. Lepší je držet se následujících doporučení:

Nastav silné heslo.

Udržuj aktualizované antivirové zabezpečení.

Dej pozor na to, co sdílíš a s kým komunikuješ.

Dej pozor na to, kde se připojuješ.

SHOULDER SURFING

K ochraně dat ti nepomůže pouze technické zabezpečení. Důležité je také to, jak své osobní údaje uchováváš a jak s nimi pracuješ.

Útočník může získat tvé údaje jednoduše i tak, že ti bude koukat přes rameno, sledovat pohyby tvých prstů na klávesnici nebo si na monitoru přečte, kam klikáš a co zadáváš. V horším případě si tě rovnou může nenápadně nahrát a nemusí si vůbec zatěžovat paměť znaky. Pro tuto činnost se vžil termín „shoulder surfing“.

Shoulder surfing umožní přístup k tvým osobním údajům, e-mailové schránce nebo penězům na účtu. A nejen k tomu. Pokud zrovna v MHD brouzdáš po svých sociálních sítích, může se o tobě dozvědět i spoustu informací.

Jedním z nejběžnějších příkladů shoulder surfingu je obkoukávání zadávaného pinu při výběru z bankomatu. Útočník si k tobě stoupne tak, aby viděl, která čtyři čísla chrání peníze na tvém účtu. Když ti pak v nestřežený moment ukradne platební kartu, nic mu v krádeži peněz už nebrání.

Pro minimalizaci účinku shoudler surfingu je dobré především vnímat, co se kolem tebe v danou chvíli děje – zkrátka ostražitost. Předtím, než začneš cokoli řešit na svém mobilu, tabletu či notebooku na veřejnosti, nejprve se pečlivě rozhlédni, zda v tvé blízkosti není nějaký zvědavec.

DIGITÁLNÍ STOPA

Tento termín zahrnuje všechny informace, které je o tobě možné dohledat. Z nich může zlý člověk vyčíst například informace o tom, kdy se vracíš domů, s kým se přátelíš, jaké navštěvuješ stránky nebo co tě zajímá. Každá digitální stopa má dvě formy, a to pasivní a aktivní.

PASIVNÍ DIGITÁLNÍ STOPA

To je například IP adresa, kterou je tvůj počítač identifikován v rámci internetu, webové stránky, které navštěvuješ, nebo slovních spojení, která na internetu hledáš, nebo soubory cookie a GPS souřadnice.

AKTIVNÍ DIGITÁLNÍ STOPA

je trochu složitější. Patří sem všechny profily na sociálních sítích a stránkách, které využíváš. Také e-maily a zprávy, které si vyměňuješ s ostatními uživateli. Mezi největší zdroje digitálních stop patří sociální sítě. Na nich uživatelé denně zveřejňují příspěvky, fotografie a informace z mnoha aplikací třeba na běhání nebo fotografování.

Čím větší stopu v digitálním vesmíru zanecháš, tím je větší šance pro někoho, že si tě najde, vystopuje a nějaké informace zneužije nebo využije ve svůj prospěch.

Takže pozor, pohybuj se na internetu jako laňka, ne jako obrovský medvěd!

Pokud máš pocit, že se ti u článků zobrazují reklamy právě na to, co jsi ty nebo někdo z rodiny nedávno na netu hledal, vymaž v prohlížeči cookies.

Odbalení digitální stopy lze znesnadnit především správným nastavením soukromí. U sociálních sítí nech zobrazovat příspěvky jen pro přátele, v mobilu pak nepovoluj přístup k poloze, kontaktům a fotkám všem aplikacím.

KAŽDÝ MÁ SVOJE PRÁVA – I NA INTERNETU!

Díky sociálním sítím, dalším službám i různým aplikacím máš nevídanou možnost sdílet a „směňovat“ cokoliv – texty, obrázky, hudbu, filmy i SW. Vlastní obsah si můžeš sdílet, jak chceš, pokud jde ale o díla cizí, pozor, aby to nebylo protizákonné!

KDY JE STAHOVÁNÍ TRESTNÉ

Když si něco (písničku, film) stáhneš jen pro osobní potřebu, poslechneš nebo koukneš v soukromí, neměl bys mít problém.

Počítačové programy bys ale stahovat neměl, ani pro osobní potřebu. To už se dostaneš do problému s autorským zákonem.

Průšvih může mít i ten, kdo stahuje soubory s koncovkou torrent. Je to peer-to-peer systém (z angličtiny kámoš-kamošovi) a funguje tak, že to, co zrovna stahuješ, server hned dá k dispozici všem ostatním také ke stažení. A v tu chvíli porušuješ zákon, sdílíš něco cizího, co není tvoje.

„POUŽÍVEJ FÉROVĚ“

Pokud chceš citovat z díla (textu, písničky, videa atd.) někoho jiného, můžeš, ale férově. V angličtině se říká **fair use**, tedy cituj přiměřeně, rozumně, v odůvodněné míře. Ne, že „obšlehneš“ celou seminárku, to není fér.

Výjimka z citování platí pro výuku, pokud použiješ písničku nebo film ve vyučování, je to v pořádku.

VĚŘ, NEVĚŘ...

Dostal jsi za úkol vypracovat referát, a tak si prostě sedneš k internetu... Něco zkopíruješ, něco trochu přepíšeš, upravíš a dílo je na světě...

Ale co je psáno, nemusí být dáno. Občas je dobré prověřovat zdroje a taky zapojit vlastní rozum!

Internet je jedno velké bludiště. Ano, najdeš na něm obrovské množství informací, například kdy v novověké Evropě proběhl první pohřeb žehem nebo kdo je žijícím potomkem posledního českého krále. A navíc nemusíš ani nikam chodit, stačí zapnout počítač a surfovat. Jenomže není stránka jako stránka.

Najít můžeš internetové encyklopedie a slovníky, které přinášejí věrohodné a objektivní informace sestavené odborníky, ale taky manipulativní stránky, které jsou sestavené „na zakázku" a sledují různé, na první pohled nejasné politické, reklamní či jiné cíle.

WIKIPEDIE

Snad každý student dnes používá Wikipedii. Je to úžasný projekt, na kterém dobrovolně spolupracuje mnoho lidí z celého světa a díky kterému se podařilo svépomocí shromáždit obdivuhodné množství informací. Informační zdroj je to nedocenitelný, dobrovolnost a otevřenost má však bohužel také svou stinnou stránku.

Právě kvůli tomu, že do stránek na Wikipedii může zasahovat úplně každý, se na ní objevují nejen chyby, ale někdy dokonce i záměrné manipulace s texty.

JAKÁ JSOU TEDY OSVĚDČENÁ PRAVIDLA PRO SPRÁVNÉ ČERPÁNÍ INFORMACÍ Z WEBU?

MYSLI KRITICKY

Zdroje, ze kterých čerpáš, by měly být věrohodné. Je velký rozdíl mezi objektivní informací a názorem, který redaktor do textu uvede. Může to být totiž pouze jeho pohled na danou věc.

OVĚŘUJ

Vždycky si informaci ověř i z jiných zdrojů – z knihy, encyklopedie nebo jiných věrohodných stránek. Je sice fajn, když si můžeš článek stáhnout a nemusíš v dešti do knihovny, ale mysli na to, že každou informaci je potřeba potvrdit.

PAPÍR JE PAPÍR

Přestože se internet tváří jako médium, na němž lze nalézt vše, opak je pravdou. Drtivá většina lidského vědění stále (především z důvodu autorských práv) na internetu není. Proto nebývá od věci najít si cestu do nejbližší knihovny. Možná budeš překvapen, co všechno ti většinou laskaví knihovníci na tvé přání dokážou najít.

I REDAKTOŘI NOVIN JSOU JEN LIDÉ...

To vše samozřejmě neplatí pouze pro internetové zdroje. Člověk má sice tendenci považovat tištěné noviny, časopisy či knihy za důvěryhodnější, ale trocha obezřetnosti je dobrá i v jejich případě.

Většina českých i zahraničních novin je nějakým způsobem názorově orientována a řídí je, vlastní a píšou konkrétní lidé, což se na podobě předkládaných zpráv může značně podepsat. Proto je dobré se vždycky zamyslet nad tím, jakým způsobem autor přistupuje k faktům, zda a jakým způsobem argumentuje, co mohl svým textem zamýšlet...

Je jasné, že nemůžeš dohledávat a ověřovat všechno, co se někde dočteš či doslechneš, ale je zdravé k věcem přistupovat s lehkou nedůvěrou. Začít můžeš třeba právě u tohoto diáře.

ÚDAJE POD ZÁMKEM

Život je plný báječných příležitostí – třeba k seznámení. A přes internet je to tak snadné, že? Zaregistruješ se, přijdou nějaké nabídky, ty si vybereš a už můžeš randit. Jenže pozor! Skrývá se v tom spousta nástrah, takže opatrně.

KOMU SDĚLUJEŠ SVÉ INTIMNOSTI?

Jedna velká americká seznamka před pár lety podlehla ataku hackerů a údaje z profilů milionů uživatelů se objevily na internetu volně ke stažení. Jednalo se ale o velmi citlivé údaje, třeba sexuální orientaci nebo zájem o zálety mimo partnerské a manželské vztahy.

Dej tedy pozor, komu a co na internetu sděluješ. Seznam se s podmínkami ochrany osobních údajů u příslušného provozovatele a především si předem co nejlíp ověř, do jaké míry je provozovatel důvěryhodný. Zveřejňuje seznamka přesná a úplná data o tom, kdo ji provozuje? Jaké jsou zkušenosti uživatelů, kteří se zde registrovali před tebou? To za prvé.

INTERNETOVÁ GALERIE

Jistě. Pošleš někomu peníze nebo své osobní údaje, a to jsou velmi důležité věci. Existují e-shopy, které se tváří jako české, ale když věnuješ pár vteřin kliknutí na Všeobecné obchodní podmínky, zjistíš, že jsou označeny jako „internetové galerie“ a že ve skutečnosti český podnikatel jen zprostředkovává nákup od nějakého zahraničního subjektu, především z Číny. A když se něco pokazí (přijde něco jiného, než sis objednal/a, nepřijde nic, rozbije se to atd.), tak máš vše řešit s oním zahraničním prodejcem. Což může být problém – Evropské spotřebitelské centrum zná řadu lidí, kteří takhle naletěli a nemohou se domoci výměny zboží nebo vrácení peněz.

POLETÍŠ – PŘIPRAV SE

Spousta lidí létá v létě letadlem. Asi víš, že let se může hodně zpozdit, nebo že si někdy člověk po příletu vyzvedne na pásu rozbitý kufr. Dopravci v Evropské unii jsou povinni nést za takové situace odpovědnost, o pasažéry se postarat a nabídnout jim náhradu.

ZA ZRUŠENÝ LET DOSTANEŠ AŽ 600 EUR

Čekáš na letišti a na tabuli se objeví, že tvůj let je zrušený. Co teď? Dopravce by tě měl informovat o tvých právech a nabídnout let náhradní. Pokud tě nekontaktuje sám, spoj se s ním telefonicky nebo přes internet. **Když přijmeš náhradní let v jiný čas, pak má dopravce povinnost nabídnout ti bezplatně občerstvení a v případě potřeby i ubytování. Když to neudělá, zajisti si hotel při čekání na odlet sám a pak žádej o proplacení s fakturou v ruce. Pokud náhradní let odmítneš, protože ti jeho čas nevyhovuje, řekni, že nepoletíš a že žádáš o vrácení peněz.**

Pokud bylo zrušení letu způsobeno vinou na straně dopravce, můžeš požádat o náhradu škody ve výši 250 až 600 eur. Když jdou věci s letem špatně kvůli počasí, stávce apod., na náhradu nemáš právo.

Pokud chceš požádat o bezplatnou péči nebo kompenzaci, kontaktuj operujícího dopravce bez zbytečného odkladu!

NÁHRADA ZA ZTRACENÝ KUFR AŽ 38 000 KČ

Pokud dopravce zpozdí, ztratí nebo poškodí tvé zavazadlo, máš právo na náhradu skutečně vzniklé škody, a to až do výše zhruba 38 000 Kč. To znamená, že opravu je dopravce povinen proplatit po předložení účtenky.

Když se zavazadlo zpozdilo a dopravci trvá doručení dlouho, kup si věci, které nutně potřebuješ, abys mohl v cíli cesty fungovat – mycí potřeby, spodní prádlo, plavky apod. Zpětně pak dopravce požádej o proplacení s účtenkami v ruce – ale s nakupováním to nepřeháněj, dopravci prověřují, co bylo opravdu potřeba pro účel tvé cesty, a někdy se zdráhají škodu nahradit.

Na podmínky pro náhrady se podívej na www.evropskyspotrebitel.cz/letecka-doprava.

Když se dostaneš do sporu s dopravcem z jiné země EU, Norska, Islandu a Velké Británie, může ti pomoci Evropské spotřebitelské centrum.

Spolufinancováno Evropskou unií

15 let ECC-Net

Evropské spotřebitelské centrum ČR

Tento text vychází v rámci akce číslo 874965 – ECC-Net FPA spolufinancované grantem na projekt ESC ze spotřebitelského programu Evropské unie na období 2014–2020.

JAK VZNIKAJÍ ZÁKONY?

Dennodenně o politice slýcháš v televizi, rádiu, novinách, na internetu nebo doma u večeře. Je to zdánlivě neznámý svět, který se odehrává kdesi daleko v Parlamentu, ve vládě nebo na Hradě. Co to tam tedy ti pánové dělají? A týká se nás to vůbec?

Jednou z hlavních funkcí státu je určovat pravidla společného soužití všech jeho obyvatel a vymáhat jejich dodržování. Tato pravidla vymezuje Ústava a jí podřízené zákony vznikající v námi voleném Parlamentu. Všechny tyto předpisy jsou dohromady sdruženy v tzv. **Sbírce zákonů** a **Sbírce mezinárodních smluv**.

A CO JÁ S TÍM?

Možná se ti zdá, že to vše jde mimo tebe, je to ale jen zdání. Zákony nevznikají pouze proto, aby bylo podle čeho soudit zloděje a vrahy. Stát jimi nastavuje podmínky fungování čehokoli.

Zcela bezprostředně se tě například týká **Školní zákon**, který kromě jiného určuje povinnou devítiletou školní docházku. Ačkoliv se ti to třeba nezamlouvá, základní školu absolvovat musíš. Pokud do školy chodit nebudeš, může stát tvoje rodiče popotahovat za „**ohrožení mravní výchovy dětí a mládeže**“, což je trestný čin, za který rodičům hrozí až pět let vězení.

JAK TAKOVÝ ZÁKON VZNIKÁ?

Vzniku zákonů a jejich schvalování se říká legislativní proces. **Hlavní slovo při přípravě zákonů má Poslanecká sněmovna, jedna ze dvou částí (tzv. komor) Parlamentu. Návrhy zákonů může Poslanecké sněmovně předkládat vláda, jednotliví poslanci, Senát nebo krajská zastupitelstva.** Pokud bys chtěl zrušit povinnou školní docházku, musíš nejdřív přesvědčit někoho z nich, ať tvůj návrh zkusí prosadit.

- Nejčastěji vznikne návrh zákona v Poslanecké sněmovně a je postupně projednáván ve třech tzv. čteních, během kterých může být vrácen k dalším úpravám nebo zcela zamítnut.
- **Projde-li zákon zdárně sněmovnou, čeká ho projednávání v Senátu, který ho může zamítnout nebo navrhnout jeho změny. V takovém případě se zákon vrací zpět do sněmovny, která ovšem může námitky Senátu přehlasovat. Obdobně je tomu v případě prezidenta, který může uplatnit své právo veta** (vrátit k projednávání sněmovně)**, poslední slovo mají ale opět poslanci, kteří mohou přehlasovat i námitky samotného prezidenta.**
- Pokud navrhovaný zákon zdárně dospěje až do této fáze, je **po podpisu prezidentem, předsedou vlády a předsedou sněmovny zařazen do Sbírky zákonů a nabývá platnosti**.

BĚŽNÉ ZÁKONY

(www.psp.cz)

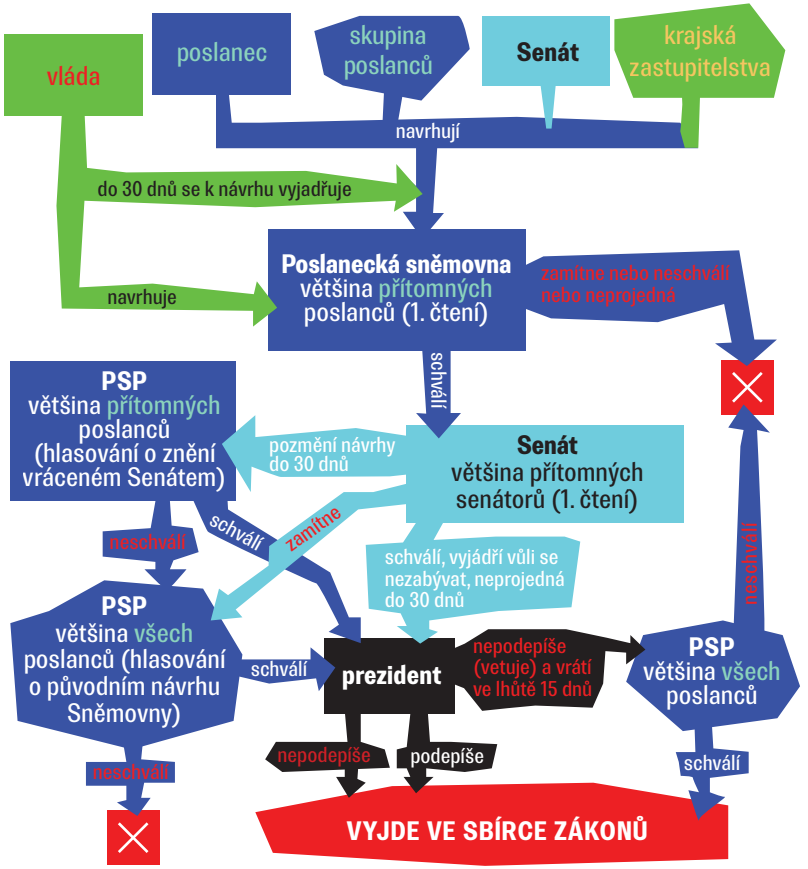

CÍTÍŠ SE SPÍŠ ZMATENÝ NEŽ POUČENÝ A ZDÁ SE TI TO ZBYTEČNĚ KOMPLIKOVANÉ?

Legislativní proces je opravdu trochu složitý, ale jeho cílem je zaručit, aby byly nové právní předpisy důkladně zkontrolovány a neprošly ty nevhodné a špatně připravené.

Dá se předpokládat, že za nevhodný by poslanci, senátoři a prezident považovali i tvůj návrh na zrušení povinné školní docházky. V tom případě ti nezbude nic jiného než se přestěhovat do nějakého ze států, kde tato povinnost zatím neplatí. Vzhledem k tomu, že takové státy jsou na světě pouze čtyři – Omán, Kambodža, Bhútán a Šalamounovy ostrovy, nemáš mnoho možností na výběr.

EVROPSKÁ UNIE – CO JE MI DO NÍ?

O Evropské unii (EU) se v poslední době pořád píše v novinách, skoro každý se o ní vyjadřuje, ale málokdo ví, jakými všemi způsoby nás ovlivňuje.

NEJDŘÍVE TROCHA TEORIE

EU je společenstvím 28 států, které se dohodly, že některé věci budou rozhodovat společně a že to, co bude domluveno, pak bude platit ve všech zemích. Máme tedy stejná pravidla pro všechny obchodníky v Unii. Stejná úroveň ochrany je poskytována zákazníkům, takže se například nemůže stát, že bys v Německu dostal kratší záruku na mobilní telefon.

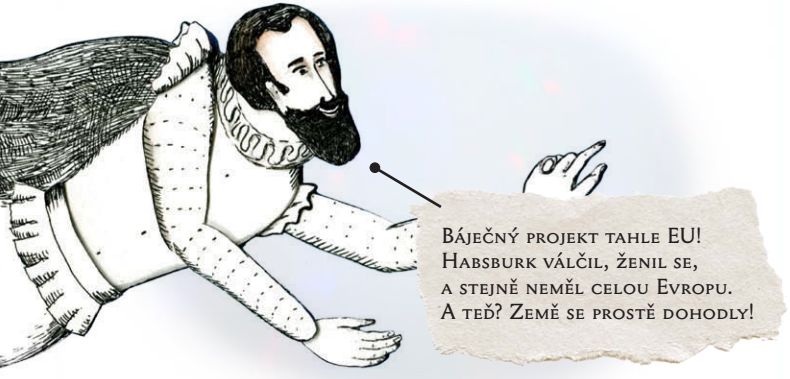

VŠICHNI JSME OBČANÉ EU

Každý z nás – protože jsme občané členské země EU – je zároveň i občanem EU. To je důležité, protože kdyby ses ocitl v zemi, kde není velvyslanectví nebo konzulát České republiky, máš právo na konzulární ochranu kterékoli členské země. A máš také právo žít, pracovat a studovat v jakékoli jiné členské zemi, a to za stejných podmínek, jako mají její občané.

VOLNÝ POHYB

Od chvíle, kdy se stala ČR součástí Schengenského prostoru, zmizely kontroly na hranicích se všemi sousedy. Celkem je v Schengenském prostoru 26 států. Pro cesty do příslušných zemí EU (a taky navíc do Norska, Islandu, Lichtenštejnska a Švýcarska) ti navíc postačí jen platný občanský průkaz. Občanku si můžeš zařídit, i když ti není 15 let. A pak s ní po EU můžeš cestovat namísto cestovního pasu.

ZAHRANIČNÍ STUDIUM

Kdyby tě už nebavilo chodit do české školy, můžeš studovat v zahraničí. Existuje několik vzdělávacích programů – třeba Comenius, Leonardo nebo Erasmus a jiné. Do ciziny můžeš jet na krátkodobý studijní pobyt anebo absolvovat celý studijní obor.

PRÁCE

Pokud bys chtěl vyrazit na zkušenou do jiné země EU, pak věz, že od roku 2011 se můžeš jako občan EU ucházet o práci v jakémkoli z členských států (výjimku tvoří specializované profese, jako například státní úředník atp.) a měla by pro tebe platit stejná pravidla jako pro občany daného státu (například minimální mzda nebo pracovní doba).

A CO ZDRAVOTNÍ PÉČE?

Při návštěvě jiné členské země máš právo na zdravotní péči zdarma, pokud je akutní – například když si na výletě po španělských horách zlomíš nohu, není třeba se bát, že za ošetření v místní nemocnici zaplatíš „majlant“. Podívej se na evropskou kartu zdravotního pojištěnce...

SPOLUFINANCOVÁNO EVROPSKOU UNIÍ

Tuto větičku dnes vidíme čím dál častěji. Ať už jde o nové silnice, železnice, autobusy hromadné dopravy, školní budovy, divadla a mnohé další. Znamená to, že na danou věc přispěla ze svých fondů Evropská unie. Ta si totiž uvědomuje nerovnoměrnost bohatství svých členů. I v zájmu bohatších států však je, aby se chudší členské státy rozvíjely a byly stabilními zeměmi.

DŮLEŽITÉ TELEFONY

112 – *číslo krizové linky, která funguje v celé Evropské unii (i u nás)*

00 800 67 89 10 11 – *Europe Direct – bezplatná informační linka o EU*

WWW.
europa.eu
euroskop.cz

EU V ČASE

Skončila druhá světová válka a evropští politici se rozhodli pro mír a bezpečnost. Řekli si ale, že klasické národní státy dokonalou bezpečnost zajistit nedokážou a že nejlepší by bylo, kdyby se sjednotila celá Evropa.

1945 V Evropě skončila druhá světová válka.

1952 Jako první uskupení evropské integrace vzniká Evropské společenství uhlí a oceli (ESUO) se šesti zakládajícími zeměmi: Belgií, Francií, Itálií, Lucemburskem, Německem a Nizozemskem.

1957 V reakci na úspěch ESUO se stejná šestice evropských zemí rozhodla pro spolupráci i v dalších odvětvích. Jsou podepsány Římské smlouvy, které zahájily projekt Evropského hospodářského společenství (EHS) a Evropského společenství pro atomovou energii (Euroatom). Vznikl tak prostor společného trhu, který zajistil volný pohyb zboží, služeb, kapitálu a lidí. Právě společný trh (tzv. volný pohyb čtyř svobod) je dodnes jádrem Evropské unie.

1968 Celní unie zrušila všechny poplatky a cla na dovoz mezi šesti zeměmi EHS. Je tak zajištěn volný pohyb zboží.

1973 Dochází k prvnímu rozšíření evropských společenství. Přistupuje Spojené království, Dánsko a Irsko. Po tomto rozšíření následovalo dodnes dalších sedm vln rozšíření. Z původních šesti států se tak evropský integrační projekt rozrostl na dnešních dvacet osm zemí.

1979 První volby do Evropského parlamentu. Vznikl Evropský měnový systém.

1989 Pád železné opony umožnil další sjednocování Evropy, vedl ke znovusjednocení Německa 3. října 1990. Po členství v Evropském společenství se nově začaly poohlížet země střední a východní Evropy včetně tehdejšího Československa.

1992 Byla podepsána Maastrichtská smlouva, která proměnila Evropské hospodářské společenství v Evropskou unii (EU), což přineslo více politické spolupráce, ne jen tu ekonomickou. Smlouva stanovila velké cíle: hospodářskou a měnovou unii, evropské občanství, nové společné veřejné politiky – včetně společné zahraniční a bezpečnostní politiky – a spolupráci v otázkách vnitřní bezpečnosti.

1997 Byla podepsána Amsterdamská smlouva s cílem reformovat instituce EU.

1999 V několika členských zemích bylo představeno euro (€), tedy společná evropská měna. Zpočátku neměla formu bankovek a mincí, ale používala se jenom pro bezhotovostní transakce.

2001 Byla podepsána smlouva z Nice, která pokračovala v reformách evropských institucí a posilovala základní práva, bezpečnost, obranu a spolupráci soudů v trestních věcech.

2002 Přišly do oběhu eurobankovky a eurominc a měny jednotlivých států začaly být průběžně stahovány. Společná měna byla přijímána dalšími členskými státy Unie.

2004 Do Evropské unie vstupuje Česká republika spolu s dalšími devíti zeměmi.

2007 Představiteli členských států byla podepsána Lisabonská smlouva, která dává větší pravomoci Evropskému parlamentu a posiluje schopnost EU jednat na mezinárodní úrovni. Lisabonská smlouva také poprvé upravuje možnost Evropskou unii opustit.

2009 Lisabonská smlouva vstoupila v platnost.

2017 Spojené království jako první země v historii evropské integrace oznámilo svůj záměr opustit Evropskou unii. Stalo se tak po proběhnutí referenda, v němž se těsná většina Britů (51,9 %) vyslovila pro tzv. brexit (vystoupení Spojeného království z EU). Je však zřejmé, že k odchodu z EU nedojde ihned, jelikož je potřeba, aby se odcházející země a Unie dohodly na velkém množství věcí. Jednání o vystoupení ještě nejsou v roce 2020 ukončena.

WWW.

europa.eu/abc/history/index_cs.htm

europa.eu/lisbon_treaty/index_cs.htm

MAPA EU

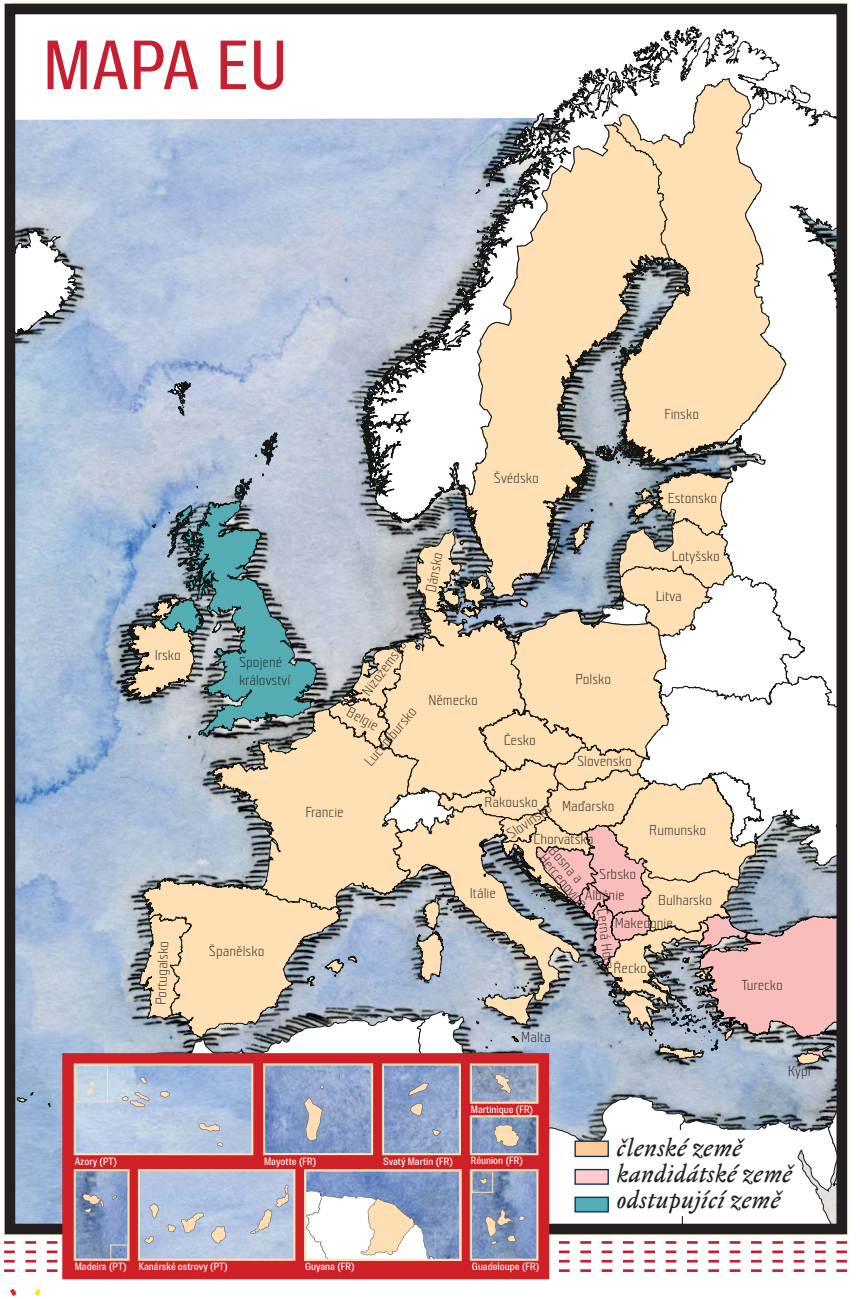

PROFILY ČLENSKÝCH STÁTŮ

STÁT	ROZLOHA (km²)	OBYVATELSTVO (v mil.)	HLAVNÍ MĚSTO	VSTUP DO ES/EU	MĚNA
Belgie	30 528	11,2	Brusel	1958	euro
Bulharsko	111 002	7,2	Sofie	2007	lev
Česká republika	78 866	10,5	Praha	2004	česká koruna
Dánsko	42 921	5,6	Kodaň	1973	dánská koruna
Estonsko	45 227	1,3	Tallinn	2004	euro
Finsko	338 435	5,5	Helsinky	1995	euro
Francie	632 833,6	65,9	Paříž	1958	euro
Chorvatsko	56 594	4,2	Záhřeb	2013	kuna
Irsko	69 797	4,6	Dublin	1973	euro
Itálie	302 073	60,8	Řím	1958	euro
Kypr	9250	0,9	Nikósie	2004	euro
Litva	65 300	2,9	Vilnius	2004	euro
Lotyšsko	65 000	2,3	Riga	2004	euro
Lucembursko	2586	0,5	Lucemburk	1958	euro
Maďarsko	93 024	9,9	Budapešť	2004	forint
Malta	316	0,4	Valletta	2004	euro
Německo	357 340	80,8	Berlín	1958	euro
Nizozemsko	41 540	16,8	Amsterdam	1958	euro
Polsko	312 679	38,5	Varšava	2004	zlotý
Portugalsko	92 225	10,4	Lisabon	1986	euro
Rakousko	83 879	8,5	Vídeň	1995	euro
Rumunsko	238 391	19,9	Bukurešť	2007	rumunský leu
Řecko	131 957	11,1	Atény	1981	euro
Slovensko	49 035	5,4	Bratislava	2004	euro
Slovinsko	20 273	2	Lublaň	2004	euro
Španělsko	505 970	46,5	Madrid	1986	euro
Švédsko	438 574	9,6	Stockholm	1995	švédská koruna
Spojené království	248 528	64,3	Londýn	1973	libra šterlinků

zdroj: europa.eu, 2017

PANOVNÍCI ZEMÍ KORUNY ČESKÉ

orientační tabulka velkých uměleckých slohů a výtvarných směrů

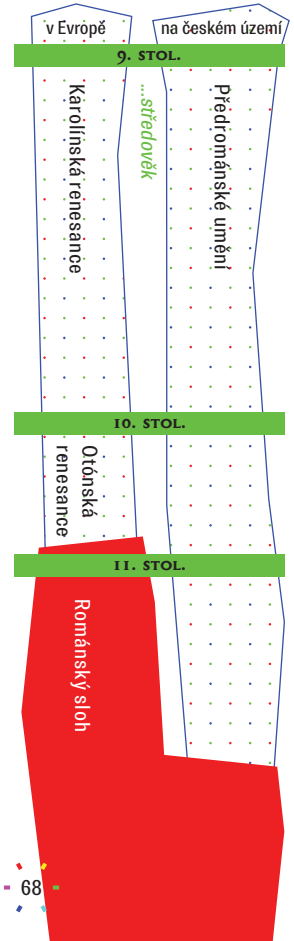

KNÍŽATA VELKOMORAVSKÉ ŘÍŠE

Mojmírovci

830?–846	**Mojmír I.**
846–870	**Rostislav**
870–894	**Svatopluk**
894–906?	**Mojmír II.**

ČESKÁ KNÍŽATA

Přemyslovci

(panovníci z jiné dynastie uvedeni kurzivou)

867?–889?	**Bořivoj I.**
890?–894	***Svatopluk*** *(kníže Velké Moravy z rodu Mojmírovců)*
894?–905/915	**Spytihněv I.**
905/915–921	**Vratislav I.**
921–935	**sv. Václav**
935–967/972	**Boleslav I.** (Ukrutný)
967/972–999	**Boleslav II.** (Pobožný)
999–1002, 1003	**Boleslav III.** (Ryšavý)
1002–1003	***Vladivoj*** *(původ nejasný – Polák, snad též příbuzný Přemyslovců?)*
1003, 1004–1012, 1033–1035	***Jaromír***
1003–1004	***Boleslav I. Chrabrý*** *(polský kníže, později král z rodu Piastovců)*
1012–1033	**Oldřich**
1035–1055	**Břetislav I.**
1055–1061	**Spytihněv II.**
1061–1092	**Vratislav II.** (od r. 1085 český král Vratislav I.)

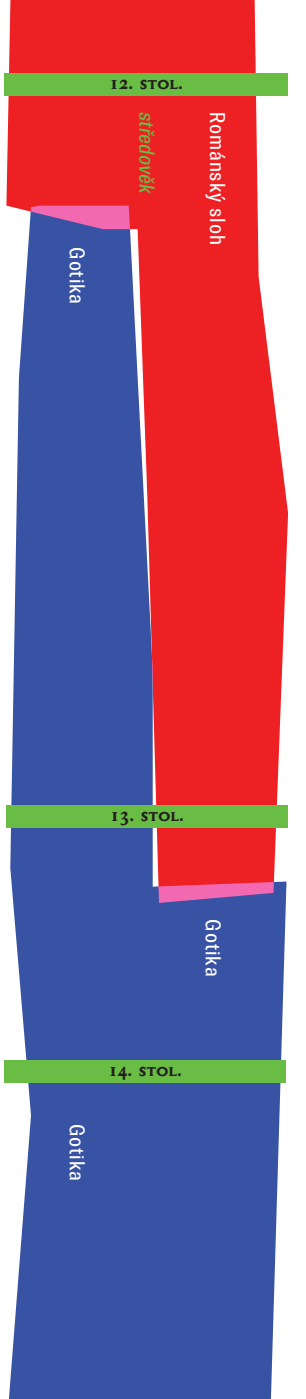

1092	**Konrád I. Brněnský**
1092–1100	**Břetislav II.**
1100–1107, 1109–1110, 1117–1120	**Bořivoj II.**
1107–1109	**Svatopluk Olomoucký**
1109, 1110–1117, 1120–1125	**Vladislav I.**
1125–1140	**Soběslav I.**
1140–1172	**Vladislav II.** (od r. 1158 český král Vladislav I.)
1172–1173, 1178–1182, 1182–1189	**Bedřich** (též Fridrich)
1173–1178	**Soběslav II.**
1182, 1189–1191	**Konrád II. Ota** (od r. 1182 markrabě moravský)
1191–1192	**Václav II.**
1192–1193, 1197–1198	**Přemysl Otakar I.** (od r. 1198 český král)
1193–1197	**Jindřich Břetislav** (již od r. 1182 též pražský biskup)
1197	**Vladislav Jindřich** (též markrabě moravský)

ČEŠTÍ KRÁLOVÉ

Ostatní panovnické tituly českých králů jsou uvedeny pouze výběrově. Skutečnost, že český král byl zároveň moravským markrabětem, zmiňujeme pouze v případě, že se tyto dvě vlády časově nepřekrývaly.

Přemyslovci

(panovníci z jiné dynastie uvedeni kurzivou)

1198–1230	**Přemysl Otakar I.** (předtím český kníže, dědičný královský titul od r. 1198, definitivně potvrzen 1212)
1230–1253	**Václav I.**
1253–1278	**Přemysl Otakar II.** (od r. 1247 markrabě moravský, 1251 vévoda rakouský, 1261 vévoda štýrský, 1269 vévoda korutanský a kraňský)
1278–1283	***Ota V. Dlouhý*** *(markrabě braniborský – poručnická vláda)*
1283–1305	**Václav II.** (od r. 1300 též polský král)
1305–1306	**Václav III.** (v letech 1301–1305 uherský král, od r. 1305 též polský král)
1306, 1307–1310	***Jindřich Korutanský*** *(od r. 1295 tyrolský hrabě a korutanský vévoda)*
1306–1307	***Rudolf I. Habsburský*** *(od r. 1298 vévoda rakouský)*

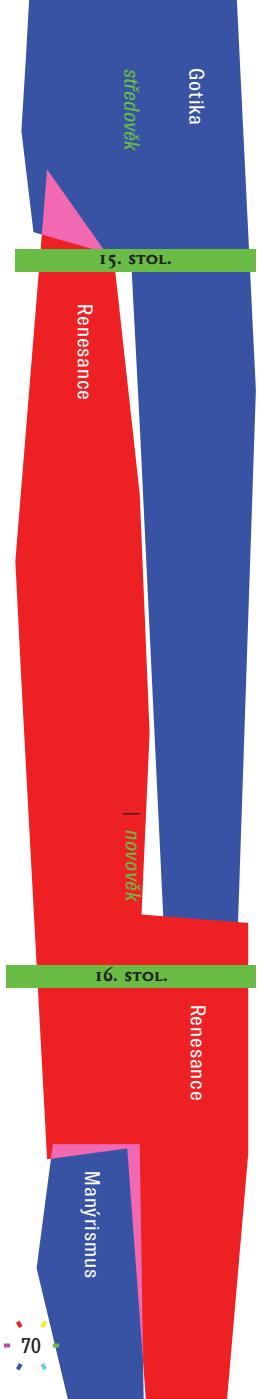

Lucemburkové

1310–1346 **Jan Lucemburský** (od r. 1308 též hrabě lucemburský)

1346–1378 **Karel IV.** (v pořadí českých králů Karel I.) (v letech 1334–1349 markrabě moravský, od r. 1346 též král a od r. 1355 císař Sv. říše římské)

1378–1419 **Václav IV.** (v letech 1376–1400 též král Sv. říše římské, od r. 1411 markrabě moravský)

1419/1436–1437 **Zikmund Lucemburský** (v letech 1373–1397 a 1411–1417 markrabě braniborský, od r. 1387 král uherský, od r. 1410 král a r. 1433 císař Sv. říše římské, v letech 1419–1423 markrabě moravský)

Různé dynastie

1438–1439 **Albrecht I. Habsburský** (od r. 1404 rakouský vévoda, od r. 1423 markrabě moravský, od r. 1438 též uherský král a král Sv. říše římské)

1439–1453 **Interregnum** (bezvládí), od r. 1452 zemský správce **Jiří z Poděbrad**

1453–1457 **Ladislav Pohrobek** (Habsburk, již od 1444/1452 uherský král, též rakouský arcivévoda)

1458–1471 **Jiří z Poděbrad** (v letech 1452–1457 zemským správcem, po roce 1469 fakticky vládl pouze v Čechách)

1469–1490 **Matyáš Korvín** (Hunyadi) (od r. 1458 uherský král, vzdorokrál proti Jiřímu z Poděbrad, respektovaný katolickými stavy v Čechách a tzv. vedlejšími zeměmi Koruny české)

Jagellonci

1471–1516 **Vladislav II. Jagellonský** (do r. 1490 fakticky vládl jen v Čechách, od r. 1490 též uherský král)

1516–1526 **Ludvík Jagellonský** (zároveň též uherský král)

Habsburkové

(panovníci z jiné dynastie uvedeni kurzivou)

1526–1564 **Ferdinand I. Habsburský** (již od r. 1521 rakouský arcivévoda, zároveň též uherský král, od r. 1531 král a r. 1556 císař Sv. říše římské)

1564–1576 **Maxmilián** (již od r. 1562 král Sv. říše římské, od r. 1563 též uherský král a zároveň též rakouský arcivévoda)

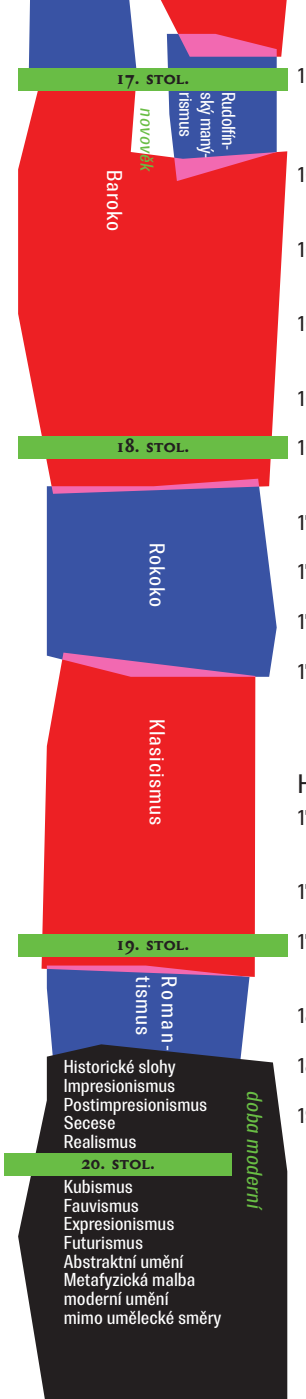

1576–1611 **Rudolf II.** (již od r. 1572 uherský král, od r. 1575 král a od r. 1576 císař Sv. říše římské, v letech 1576–1608 též rakouský arcivévoda)

1611–1619 **Matyáš** (již od r. 1608 rakouský arcivévoda, uherský král a též faktický vládce na Moravě, od r. 1612 císař Sv. říše římské)

1619, 1620–1637 **Ferdinand II. Štýrský** (od r. 1619 kontinuálně též rakouský arcivévoda, uherský král a císař Sv. říše římské)

1619–1620 ***Fridrich Falcký*** *(též falckrabě rýnský, král vzbouřených nekatolických českých stavů)*

1637–1657 **Ferdinand III.** (též rakouský arcivévoda, uherský král a císař Sv. říše římské)

1657–1705 **Leopold I.** (též rakouský arcivévoda, uherský král a od r. 1658 též císař Sv. říše římské)

1705–1711 **Josef I.** (též rakouský arcivévoda, uherský král a císař Sv. říše římské)

1711–1740 **Karel VI.** (též rakouský arcivévoda, uherský král a císař Sv. říše římské)

1740–1780 **Marie Terezie** (též rakouská arcivévodkyně a uherská královna)

1741–1743 ***Karel Albrecht*** *(bavorský kurfiřt, samozvaný český král a rakouský arcivévoda, v letech 1742–1745 císař Sv. říše římské)*

Habsbursko-lotrinská dynastie

1780–1790 **Josef II.** (již od r. 1765 císař Sv. říše římské, též rakouský arcivévoda a uherský král)

1790–1792 **Leopold II.** (též rakouský arcivévoda, uherský král a císař Sv. říše římské)

1792–1835 **František I.** (též uherský král, do r. 1804 rakouský arcivévoda, poté rakouský císař, do r. 1806 císař Sv. říše římské)

1835–1848 **Ferdinand V.** (Dobrotivý) (též rakouský císař a uherský král)

1848–1916 **František Josef I.** (též rakouský císař a uherský král)

1916–1918 **Karel I.** (též rakouský císař a uherský král)

PREZIDENTI ČESKÉHO STÁTU 1918–2020

28. 10. 1918
vznik samostatného Československa

29. 9. 1938
Mnichovská dohoda

15. 3. 1939
vznik Protektorátu Čechy a Morava

8. 5. 1945
konec druhé světové války

25. 2. 1948
únorový převrat

1920 | 1930 | 1940 | 1950

1918–1938
ČESKOSLOVENSKÁ REPUBLIKA
(tzv. první republika)
- demokratické zřízení

1938–1939
ČESKO-SLOVENSKÁ REPUBLIKA
(tzv. druhá republika)
- připojení pohraničních oblastí s převahou německého obyvatelstva k nacistickému Německu a s většinou maďarského obyvatelstva k Maďarsku

1939–1945
PROTEKTORÁT ČECHY A MORAVA
- území předchozí druhé republiky součástí nacistické Třetí říše, Slovensko formálně samostatným státem a spojencem Německa

1945–1948
ČESKOSLOVENSKÁ REPUBLIKA
(tzv. třetí republika)
- přechod od demokratického zřízení ke komunistické diktatuře (systém Národní fronty)

1948–1960
ČESKOSLOVENSKÁ REPUBLIKA
- komunistická totalita, tzv. lidově demokratické zřízení

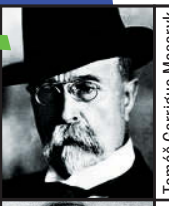
Tomáš Garrigue Masaryk (1918–1935)

Edvard Beneš (1935–1938)

Emil Hácha (1938–1945)

Edvard Beneš (1945–1948)

Klement Gottwald (1948–1953)

Antonín Zápotocký (1953–1957)

Antonín Novotný (1957–1968)

Ludvík Svoboda (1968–1975)

Gustáv Husák (1975–1989)

Václav Havel (1989–2003)

Václav Klaus (2003–2013)

Miloš Zeman (2013–)

1960–1969
ČESKOSLOVENSKÁ SOCIALISTICKÁ REPUBLIKA
- komunistická totalita, tzv. socialistické zřízení

1969–1989
ČESKOSLOVENSKÁ SOCIALISTICKÁ REPUBLIKA
(FEDERACE ČESKÉ SOCIALISTICKÉ REPUBLIKY A SLOVENSKÉ SOCIALISTICKÉ REPUBLIKY)
- komunistická totalita, tzv. normalizace

1990–1992
ČESKÁ A SLOVENSKÁ FEDERATIVNÍ REPUBLIKA
- demokratické zřízení

OD 1993
ČESKÁ REPUBLIKA
- demokratické zřízení

1960 | 1970 | 1980 | 1990 | 2000 | 2010 | 2020

leden–srpen 1968
obrodný a demokratizační proces, tzv. Pražské jaro – programem socialismus „s lidskou tváří“

21. 8. 1968
okupace Československa vojsky Varšavské smlouvy v čele s armádou SSSR

17. 11. 1989
počátek sametové revoluce

2004
vstup ČR do EU

BRAILLOVO PÍSMO

Braillovo slepecké písmo je speciální druh písma, resp. systému psaní, určeného pro nevidomé, slabozraké a osoby se zbytky zraku. Funguje na principu plastických bodů vyražených do papíru, které čtenář vnímá hmatem. Písmo je pojmenováno podle francouzského učitele Louise Brailla (1809–1852), který poté, co v dětství ztratil zrak, v patnácti letech vytvořil toto písmo úpravou francouzského vojenského systému umožňujícího čtení za tmy.

A (1)	B (2)	C (3)	D (4)	E (5)	F (6)	G (7)	H (8)	I (9)	J (0)	K	L
M	N	O	P	Q	R	S	T	U	V	W	X
Y	Z	Á	Č	Ď	Ě	É	Í	Ň	Ó	Ř	Š
Ť	Ů	Ú	Ý	Ž	.	,	!	?	:	;	(
)	+	-	= "	*	/	|	'	velké písmeno	malé písmeno	číselný znak	řetězec velkých písmen

SPECIÁLNÍ PREFIXY

Pomocí speciálních prefixů se mění význam následujícího znaku či znaků. Např. pro psaní číslic se používá symbolů pro písmena A–J, která značí číslice 1–9 a 0. Symbol za normální situace označuje písmeno, ale pokud mu předchází prefix pro číslici, má význam číslice.

PŘÍKLAD OZNAČENÍ PATRA VE VÝTAHU

prefix pro číslici ⠼ *písmeno F znamenající číslici 6*

Braillovo písmo je netradičním příkladem binárního kódu používaného mimo svět počítačů.

ZNAKOVÝ JAZYK A PRSTOVÁ ABECEDA

Tohle neznamená, že ti hrabe. Tento pohyb vyjadřuje „učit se".

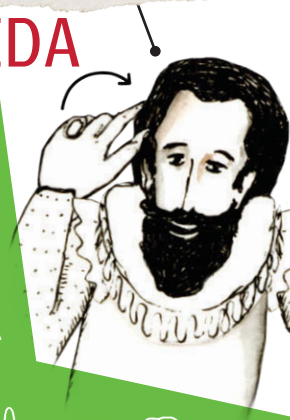

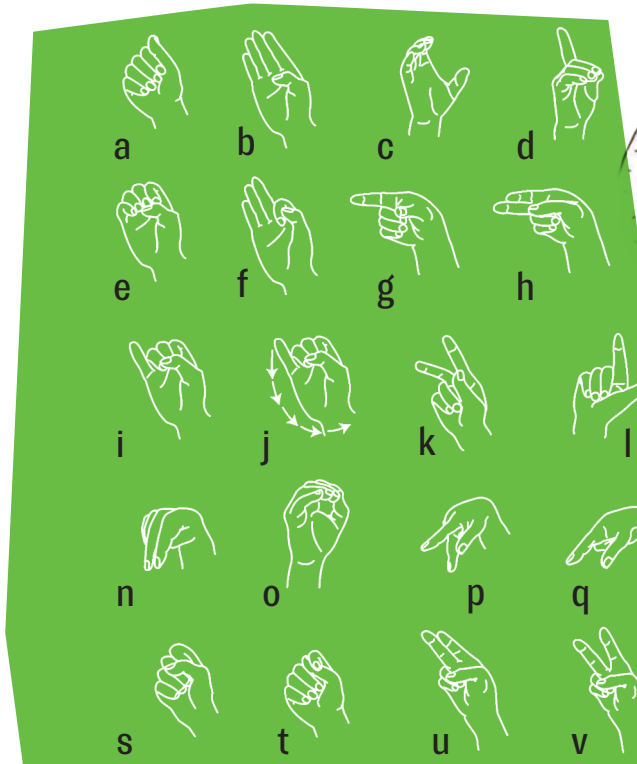

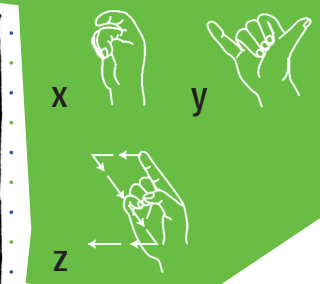

Znakový jazyk využívá různých pozic obou rukou a mimiky. Obvykle má každé slovo jeden znak a určitý výraz ve tváři s pohybem úst, která tiše slovo vysloví. Znakový jazyk má naprosto odlišnou gramatiku a slovosled, proto nelze překládat mluvené české věty doslovně. Jeho účelem je komunikace s nebo mezi hluchými a němými lidmi. Prstová abeceda vznikla údajně ve Španělsku v 16. století.

KOSTRA

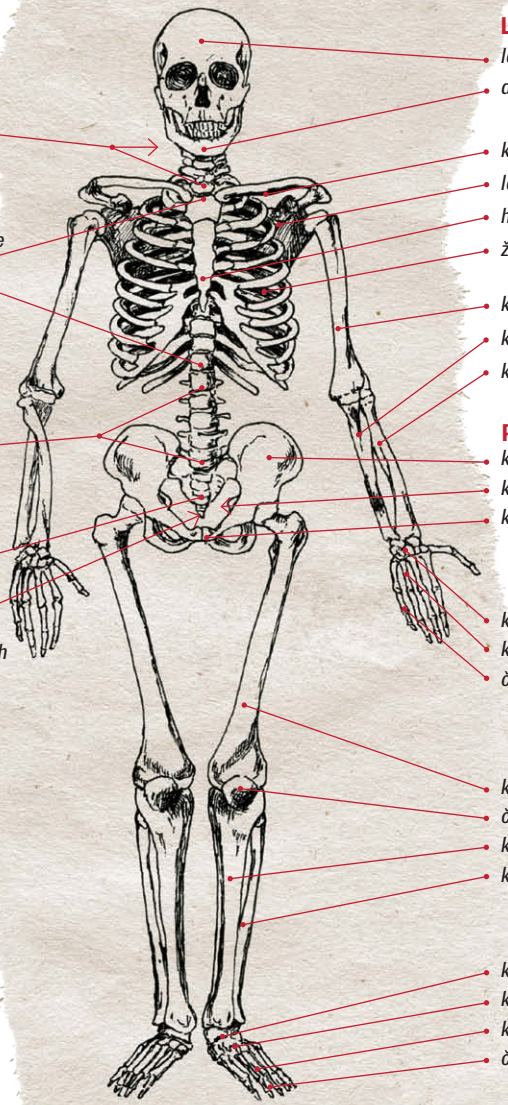

PÁTEŘ

krční obratle (7)

hrudní obratle (12)

bederní obratle (5)

kost křížová (5 srostlých obratlů)

kostrč (3–5 srostlých obratlů)

LEBKA

lebka

dolní čelist

klíční kost

lopatka

hrudní kost

žebra

kost pažní

kost loketní

kost vřetenní

PÁNEV

kost kyčelní

kost sedací

kost stydká

kůstky zápěstní

kůstky záprstní

články prstů

kost stehenní

čéška

kost holenní

kost lýtková

kost hlezenní

kůstky zánártní

kůstky nártní

články prstů

PÍSMENA A ČÍSLA

Arabské a římské číslice

1	I
2	II
3	III
4	IV
5	V
6	VI
7	VII
8	VIII
9	IX
10	X
15	XV
20	XX
30	XXX
40	XL
50	L
55	LV
60	LX
70	LXX
78	LXXVIII
90	XC
100	C
500	D
677	DCLXXVII
1000	M
2020	MMXX

řecká abeceda

Α	α	alfa
Β	β	beta
Γ	γ	gamma
Δ	δ	delta
Ε	ε	epsílon
Ζ	ζ	zéta
Η	η	éta
Θ	θ	théta
Ι	ι	ióta
Κ	κ	kappa
Λ	λ	lambda
Μ	μ	mý
Ν	ν	ný
Ξ	ξ	ksí
Ο	ο	omíkron
Π	π	pí
Ρ	ρ	ró
Σ	σ	sigma
Τ	τ	tau
Υ	υ	ypsilon
Φ	φ	fí
Χ	χ	chí
Ψ	ψ	psí
Ω	ω	omega

ANGLIČTINA – NEPRAVIDELNÁ SLOVESA

INFINITIV	MINULÝ ČAS	MINULÉ PŘÍČESTÍ	ČESKY
arise	arose	arisen	vzniknout
awake	awoke	awoken	probudit (se)
be	was, were	been	být
bear	bore	born	nést, rodit, narozen
beat	beat	beaten	bít, tlouci
become	became	become	stát se
begin	began	begun	začít
bend	bent	bent	ohnout
beset	beset	beset	sužovat, trápit
bet	bet	bet	sázet
bid	bid/bade	bid/bidden	nabídnout (kolik)
bind	bound	bound	vázat
bite	bit	bitten	kousat
bleed	bled	bled	krvácet
blow	blew	blown	foukat
break	broke	broken	lámat
breed	bred	bred	plodit
bring	brought	brought	přinést
broadcast	broadcast	broadcast	vysílat rozhlasem
build	built	built	stavět
burn	burned/burnt	burned/burnt	hořet, pálit
burst	burst	burst	prasknout
buy	bought	bought	kupovat
cast	cast	cast	házet
catch	caught	caught	chytit
cling	clung	clung	lpět
come	came	come	přijít
cost	cost	cost	stát (kolik)
creep	crept	crept	lézt
cut	cut	cut	řezat, krájet
deal	dealt	dealt	jednat, zabývat se
dig	dug	dug	kopat
dive	dived/dove	dived	potápět se
do	did	done	dělat
draw	drew	drawn	táhnout, kreslit
dream	dreamed/dreamt	dreamed/dreamt	snít
drink	drank	drunk	pít
drive	drove	driven	hnát, jet, řídit
eat	ate	eaten	jíst
fall	fell	fallen	padat
feed	fed	fed	krmit
feel	felt	felt	cítit
fight	fought	fought	bojovat

INFINITIV	MINULÝ ČAS	MINULÉ PŘÍČESTÍ	ČESKY
find	found	found	nalézt
flee	fled	fled	prchat
fling	flung	flung	mrštit
fly	flew	flown	letět
forbid	forbade	forbidden	zakázat
forecast	forecast	forecast	předpovídat
forget	forgot	forgotten	zapomenout
forgive	forgave	forgiven	odpustit
forsake	forsook	forsaken	opustit
freeze	froze	frozen	mrznout
get	got	got	dostat, obdržet
give	gave	given	dát
go	went	gone	jít, jet
grind	ground	ground	mlít
grow	grew	grown	růst
hang	hung	hung	viset
have	had	had	mít, vlastnit
hear	heard	heard	slyšet
hide	hid	hidden	skrývat
hit	hit	hit	udeřit, zasáhnout
hold	held	held	držet
hurt	hurt	hurt	zranit, bolet
choose	chose	chosen	vybrat si
keep	kept	kept	držet
kneel	knelt	knelt	pokleknout
knit	knit	knit	plést
know	knew	known	znát
lay	laid	laid	položit
lead	led	led	vést
leap	leaped/leapt	leaped/leapt	skákat
learn	learned/learnt	learned/learnt	učit se
leave	left	left	opustit
lend	lent	lent	půjčit
let	let	let	nechat
lie	lay	lain	ležet
light	lighted/lit	lighted	zapálit
lose	lost	lost	ztratit
make	made	made	dělat
mean	meant	meant	mínit
meet	met	met	potkat
mistake	mistook	mistaken	mýlit se
mow	mowed	mowed/mown	žnout, kosit
overcome	overcame	overcome	překonat

INFINITIV	MINULÝ ČAS	MINULÉ PŘÍČESTÍ	ČESKY
overdo	overdid	overdone	přehnat
overtake	overtook	overtaken	předstihnout
overthrow	overthrew	overthrown	svrhnout
pay	paid	paid	platit
prove	proved	proved/proven	dokázat
put	put	put	položit, dát (kam)
quit	quit	quit	zanechat (něčeho)
read	read	read	číst
rid	rid	rid	zbavit se
ride	rode	ridden	jet
ring	rang	rung	zvonit
rise	rose	risen	vstávat
run	ran	run	běžet
saw	sawed	sawed/sawn	řezat pilou
say	said	said	říkat
see	saw	seen	vidět
seek	sought	sought	hledat
sell	sold	sold	prodávat
send	sent	sent	poslat
set	set	set	umístit
sew	sewed	sewed/sewn	šít
shake	shook	shaken	třást
shave	shaved	shaved/shaven	holit
shear	shore	shorn	stříhat
shed	shed	shed	shodit
shine	shone	shone	svítit
shoe	shoed	shoed/shod	obout, okovat
shoot	shot	shot	střílet
show	showed	showed/shown	ukazovat
shrink	shrank	shrunk	srazit se
shut	shut	shut	zavřít
sing	sang	sung	zpívat
sink	sank	sunk	klesat
sit	sat	sat	sedět
sleep	slept	slept	spát
slide	slid	slid	klouzat
sling	slung	slung	mrštit
slit	slit	slit	rozpárat
smell	smelt	smelt	čichat
smite	smote	smitten	udeřit
sow	sowed	sowed/sown	sít
speak	spoke	spoken	mluvit
speed	sped	sped	spěchat, urychlit
spell	spelt	spelt	hláskovat

INFINITIV	MINULÝ ČAS	MINULÉ PŘÍČESTÍ	ČESKY
spend	spent	spent	strávit, utratit
spill	spilled/spilt	spilled/spilt	rozlít
spin	spun	spun	příst
spit	spit/spat	spit	plivat
split	split	split	rozštípnout
spread	spread	spread	rozprostřít
spring	sprang/sprung	sprung	skákat
stand	stood	stood	stát
steal	stole	stolen	krást
stick	stuck	stuck	strčit
sting	stung	stung	píchnout
stink	stank	stunk	páchnout
stride	strod	stridden	kráčet
strike	struck	struck	udeřit
string	strung	strung	navléct nit
strive	strove	striven	usilovat
swear	swore	sworn	přísahat
sweep	swept	swept	mést
swell	swelled	swelled/swollen	nadout
swim	swam	swum	plavat
swing	swung	swung	mávat
take	took	taken	brát
teach	taught	taught	vyučovat
tear	tore	torn	trhat
tell	told	told	říci
think	thought	thought	myslet
thrive	thrived/throve	thrived	dařit se
throw	threw	thrown	házet
thrust	thrust	thrust	vrazit
tread	trod	trodden	šlapat
understand	understood	understood	rozumět
upset	upset	upset	zvrhnout
wake	woke	woken	vzbudit (se)
wear	wore	worn	nosit na sobě
weave	weaved/wove	weaved/woven	tkát
wed	wed	wed	vzít si (koho)
weep	wept	wept	plakat
win	won	won	získat, vyhrát
wind	wound	wound	točit (se)
withhold	withheld	withheld	zadržet, odmítnout
withstand	withstood	withstood	odolat
wring	wrung	wrung	ždímat
write	wrote	written	psát

SLUNEČNÍ SOUSTAVA

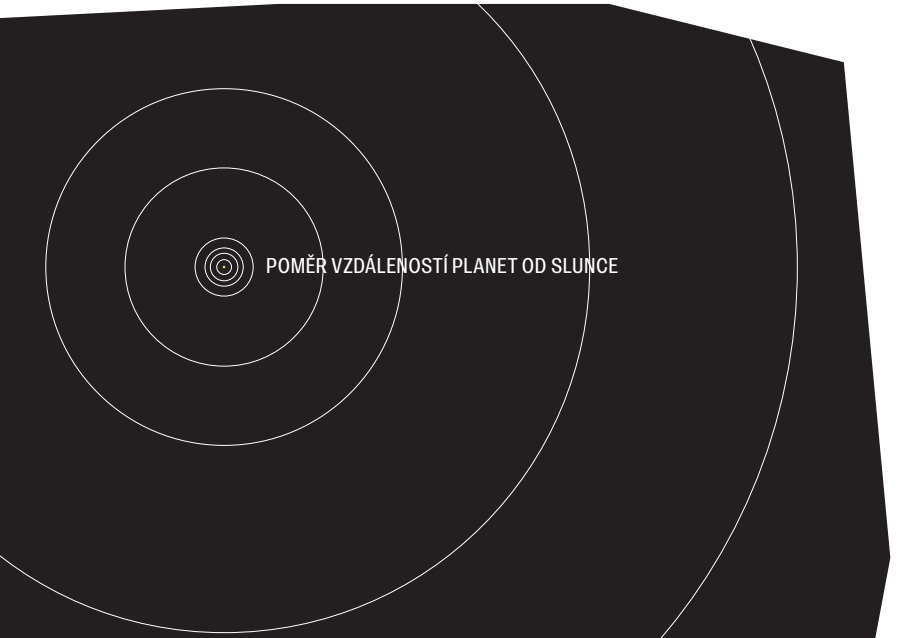

POMĚR VELIKOSTÍ PLANET A SLUNCE

Planety

pořadí	jméno	průměr v km	vzdálenost od Slunce v mil. km
1	Merkur	4 880	58
2	Venuše	12 100	108
3	Země	12 750	150
4	Mars	6 790	228
5	Jupiter	143 000	778
6	Saturn	121 000	1 400
7	Uran	51 100	2 870
8	Neptun	49 500	4 500

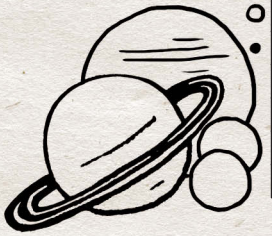

Slunce

průměr v km	střední vzdálenost od středu Mléčné dráhy ve světelných letech
1 392 020	26 000

SEVERNÍ HVĚZDNÁ OBLOHA

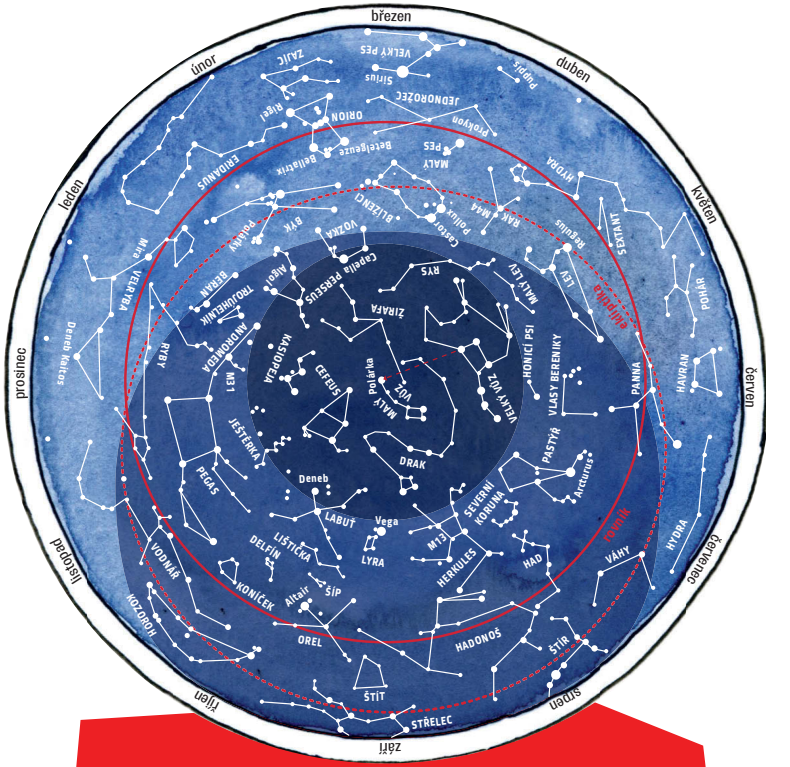

souhvězdí viditelná ze severní polokoule
oblast, kterou je možné pozorovat po celý rok
oblast viditelná určitou roční dobu, zde 1. 9. ve 21 hodin

Ekliptika – zdánlivá roční dráha Slunce pohybujícího se na pozadí hvězd. Na našem obrázku je Slunce ve znamení Ryb.

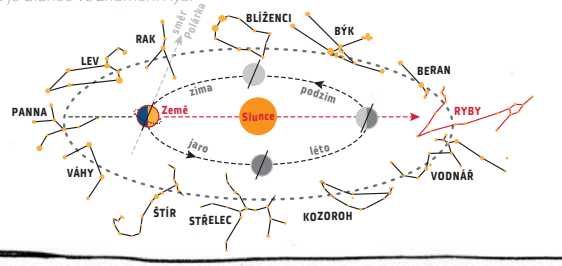

FYZIKA

MECHANIKA

Tíhová síla
jednotka **N** (newton)

$$F_G = mg$$

F_G - síla
m - hmotnost
g - tíhové zrychlení

Hustota látky
jednotka **kg/m³**
(kilogram na metr krychlový)

$$\rho = \frac{m}{V}$$

ρ - (ró) hustota
m - hmotnost
V - objem

Polohová energie
jednotka **J** (joule)

$$E_p = mgh$$

E_p - polohová energie
m - hmotnost
g - tíhové zrychlení
h - výška

Pohybová energie
jednotka **J** (joule)

$$E_k = \frac{1}{2} mv^2$$

E_k - pohybová energie
m - hmotnost
v - rychlost

Dráha rovnoměrného pohybu
jednotka **m** (metr)

$$s = vt$$

s - dráha
v - rychlost
t - čas

MECHANIKA KAPALIN A PLYNŮ

Tlak
jednotka **Pa** (pascal)

$$p = \frac{F}{S}$$

p - tlak
F - síla
S - obsah plochy

Hydrostatický tlak
jednotka **Pa** (pascal)

$$p_h = h\rho g$$

p_h - tlak v kapalině
h - hloubka
ρ - (ró) hustota kapaliny
g - tíhové zrychlení

Vztlaková síla
jednotka **N** (newton)

$$F_{vz} = V\rho g$$

F_{vz} - vztlaková síla
V - objem ponořené části tělesa
ρ - (ró) hustota kapaliny
g - tíhové zrychlení

ELEKTŘINA

Ohmův zákon
jednotka **A** (ampér)

$$I = \frac{U}{R}$$

I - elektrický proud
U - elektrické napětí
R - elektrický odpor

TAHÁK

GEOMETRIE

TAHÁK

OBRAZCE

o = obvod
S = obsah

r = poloměr
d = průměr
u = úhlopříčka

čtverec

$o = 4a$

$S = a^2$

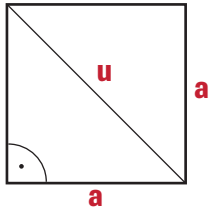

kruh

$o = 2\pi r = \pi d$

$S = \pi r^2$

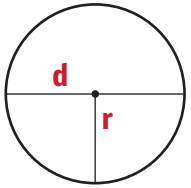

obdélník

$o = 2\,(a + b)$

$S = ab$

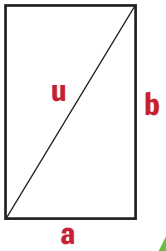

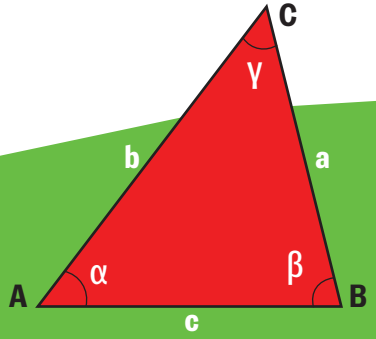

trojúhelník

$o = a + b + c$

$S = \dfrac{a \cdot v_a}{2}$

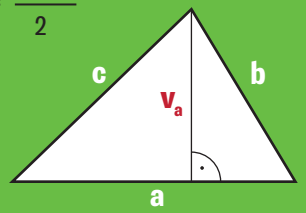

součet vnitřních úhlů v trojúhelníku

$\alpha + \beta + \gamma = 180°$

Sinová věta

$$\frac{a}{\sin\alpha} = \frac{b}{\sin\beta} = \frac{c}{\sin\gamma}$$

Kosinová věta

$a^2 = b^2 + c^2 - 2bc\cos\alpha$

TĚLESA

V = objem
S = povrch

S_p = obsah podstavy
S_{pl} = obsah pláště
v = výška tělesa
s = strana pláště

HRANOL

$V = S_p \cdot v$

$S = 2S_p + S_{pl}$

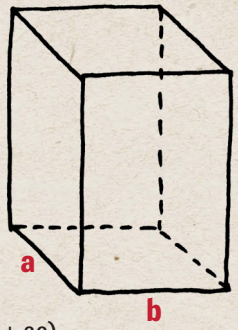

kvádr

$V = abc$

$S = 2(ab + bc + ac)$

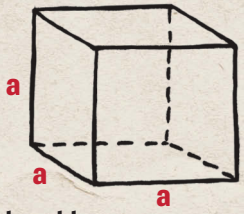

krychle

$V = a^3$

$S = 6a^2$

válec

$V = \pi r^2 v$

$S = 2\pi r(r + v)$

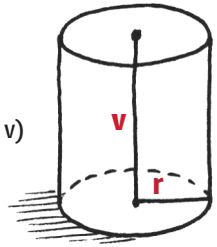

koule

$V = \dfrac{4}{3}\pi r^3$

$S = 4\pi r^2$

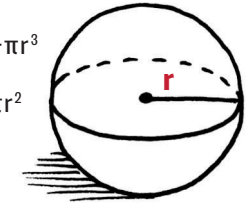

kužel

$V = \dfrac{1}{3}\pi r^2 v$

$S = \pi r(r + s)$

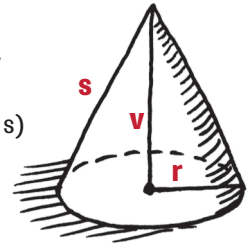

jehlan

$V = \dfrac{1}{3} S_p \cdot v$

$S = S_p + S_{pl}$

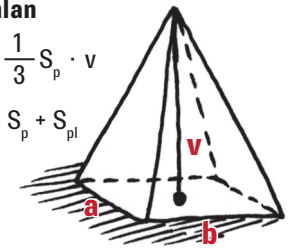

MÍRY A VÁHY

Předpony, pomocí kterých se mění hodnota fyzikálních jednotek

deci	d	10^{-1}	0,1
centi	c	10^{-2}	0,01
mili	m	10^{-3}	0,001
mikro	µ	10^{-6}	0,000 001
nano	n	10^{-9}	0,000 000 001
piko	p	10^{-12}	0,000 000 000 001
femto	f	10^{-15}	0,000 000 000 000 001

deka	da	10^{1}	10
hekto	h	10^{2}	100
kilo	k	10^{3}	1 000
mega	M	10^{6}	1 000 000
giga	G	10^{9}	1 000 000 000
tera	T	10^{12}	1 000 000 000 000
peta	P	10^{15}	1 000 000 000 000 000

Jednoduchý příklad:

1 mm = 1 · 10^{-1} cm = 0,1 cm a naopak **1 cm = 1 · 10^{1} mm = 10 mm**.

Zvláštním případem jsou čtverečné a krychlové (kubické) míry. V jejich případě se po stupnici nepohybujeme s posunem jednoho desetinného místa, ale dvou v případě čtverečných a tří v případě krychlových měr. Jinými slovy:

1 mm² = 10^{-2} cm² = 0,01 cm² a 1 cm² = 10^{2} mm² = 100 mm²

1 mm³ = 10^{-3} cm³ = 0,001 cm³ a 1 cm³ = 10^{3} mm³ = 1 000 mm³.

Délka

coul/palec (in)	2,54 cm
stopa (ft) = 12 in	30,48 cm
yard (yd) = 3 ft = 36 in	91,44 cm
míle (mi)	1,609 3 km
námořní míle (n. m.)	1,853 km
světelný rok (ly)	9,460 7 · 10^{15} m
astronomická jednotka (AU)	1,496 · 10^{11} m

Hmotnost

unce (oz)	28,35 g
libra (lb) = 16 oz	453,59 g
metrák/metrický cent (q)	100 kg
tuna (t)	1 000 kg

Objem

litr	1 dm³
galon v USA (gal)	3,785 l
galon v UK (gal)	4,546 l
pinta v USA (pt)	0,473 l
pinta v UK (pt)	0,568 l
barel = 158,987 l	42 gal (USA)

Obsah

1 km² = 100 hektarů (ha) = 10 000 arů (a)	1 000 000 m²
akr (acre)	0,4047 ha
čtverečný palec (sq. in)	6,452 cm²
čtverečná stopa (sq. ft)	9,29 dm²
čtverečný yard (sq. yd)	83,61 dm²
čtverečná míle (mile²)	2,59 km²

Rychlost

1 m/s	3,6 km/h
1 míle za hodinu (MPH)	1,609 km/h
uzel (kn)	1,852 km/h
mach (Ma)	1 225 km/h

Teplota

Stupeň Fahrenheita **(°F)**

teplota ve °F	(1,8 · teplota ve °C) + 32
teplota ve °C	(teplota ve °F − 32) : 1,8

Proto:

0 °F	−17,78 °C
0 °C	32 °F
100 °C	212 °F

kelvin **(K)**

teplota v K	teplota ve °C +273,15
teplota ve °C	teplota v K −273,15

Proto:

0 K	−273,15 °C
0 °C	273,15 K
100 °C	373,15 K

Výkon

1 koňská síla (HP)	745,7 W (watt)

Energie

1 kilokalorie (kcal)	4,187 kJ (kilojoulů)

INFORMATIKA

Binární prefixy (pro jednotky kapacity)

Symbol	Jméno	Hodnota	Nejbližší dekadický prefix	Odchylka
Ki	**kibi**	2^{10} = 1 024	kilo (k) = 10^3	2,3 %
Mi	**mebi**	2^{20} = 1 048 576	mega (M) = 10^6	4,6 %
Gi	**gibi**	2^{30} = 1 073 741 824	giga (G) = 10^9	6,7 %
Ti	**tebi**	2^{40} = 1 099 511 627 776	tera (T) = 10^{12}	9 %
Pi	**pebi**	2^{50} = 1 125 899 906 842 624	peta (P) = 10^{15}	11,1 %
Ei	**exbi**	2^{60} = 1 152 921 504 606 846 976	exa (E) = 10^{18}	13,3 %
Zi	**zebi**	2^{70} = 1 180 591 620 717 411 303 424	zetta (Z) = 10^{21}	15,3 %
Yi	**yobi**	2^{80} = 1 208 925 819 614 629 174 706 176	yotta (Y) = 10^{24}	17,3 %

Informační kapacita

Velikost	Popis
1 b	bit (b) – nejmenší jednotka informace (0,1)
2 b	bázový pár – nejmenší jednotka generické informace (báze A, C, G, T v DNA)
8 b	byte (B) – obvyklá jednotka kapacity
4 B	IPv4 adresa počítače na internetu
16 B	IPv6 adresa počítače na internetu
161 B	obvyklá kapacita magnetické karty
512 B	obvyklá velikost sektoru pevného disku
242 KiB	standardní velikost černobílé faxové stránky
5 MiB	přibližná velikost Shakespearova díla
653 MiB	kapacita CD-ROM
763 MiB	lidský genom
8,5 GiB	maximální kapacita DVD
119 GiB	maximální kapacita Blu-ray
156 GiB	genom měňavky *Amoeba dubia*
1,1 TiB	odhad kapacity funkční paměti člověka
10 PiB	přibližné množství informací v Knihovně Kongresu USA
200 PiB	přibližné množství informací vytištěných na papír na celém světě
369 EiB	informační kapacita jednoho gramu DNA
510 EiB	přibližné množství digitálně uložených informací lidstva v roce 2009
$2 \cdot 10^{20}$ YiB	množství informace pro dokonalé uložení člověka na kvantové úrovni
$1{,}6 \cdot 10^{52}$ YiB	informační kapacita černé díry s hmotností Slunce
$1 \cdot 10^{67}$ YiB	informační kapacita pozorovatelné části vesmíru

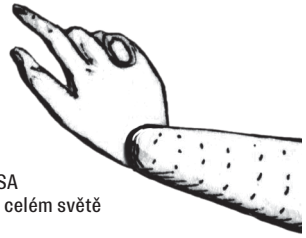

skolnidiar.cz

generationeurope.cz

QR kód je druh dvourozměrného čárového kódu, který byl původně navržen pro automobilový průmysl. Obsahuje několik snadno rozpoznatelných oblastí. Polohu a orientaci lze poznat podle výrazných hlavních čtverců ve třech rozích, menší čtverce usnadňují dekódování informací. Hlavní čtverce spojuje horizontální a vertikální pravidelně přerušovaná čára, pomocí které čtecí zařízení pozná velikost malých černých a bílých bodů, které kódují samotná data (nuly a jedničky). Díky tomu zvládne QR kód přečíst i přístroj s jednoduchou optikou a malým výpočetním výkonem.

QR kód maximálně nese něco málo přes 2 KiB dat. Pro zvýšení spolehlivosti se používá tzv. Reed-Solomonovo kódování, které umožňuje úspěšně dekódovat QR kód, i pokud je ze sedmi až třiceti procent poškozen nebo nečitelný. Samotná data mohou představovat text, telefonní číslo, internetový odkaz, e-mailovou adresu, nastavení WiFi sítě, GPS souřadnice a další typy informací.

Pokud máte zařízení, které umí QR kód přečíst (třeba mobilní telefon), zkuste si naskenovat naše ukázkové QR kódy.